

^KÜRD xalqı mübariz və qəhrəman xalqdır

Heydər Əliyev

DİPLOMAT

№ 41 (601) 01 - 07 Çirya paş, Noyabr sal. il 2024
Ji meha şubatê sala 2003-a tê weşandin

Haftəlik İctimai-siyasi qəzet
Rojnama heftename civakî û siyasî

Qiyməti: 40 qəpik
Hêjaye:

Bilirsən, nə etmiş kürdlər bir zaman?
Qurtarmış İslamı çox ağır dardan!

Qədim Avropanın xaçpərəstləri,
Yüz illər sındırmış göy məscidləri.

Müsəlman keçmişin öyrənsə əgər,
Kürdün dərgahına daim baş əyər.

Səbāhəddin Eləglu

Səh. 2

Prezident İlham Əliyev Bişkekə Türk Dövlətləri Təşkilatı
Dövlət Başçıların 11-ci Zirvə Görüşündə iştirak edib

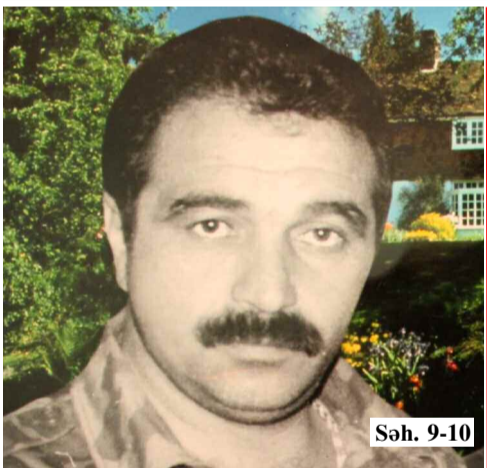
Səh. 2

Nêçîrvan Barzanî pîrozbahî
li Donald Trump kir

Səh. 14

Serok Barzanî pêşwaziya
Balyoza Amerîkayê kir

Səh. 9-10

Xalq və el üçün yaşayan Misto İləqəbli
Xosrov Mustafayevin ölümündən on iki ötdü

Səh. 17

Mustafa Özçelik: Gelo bi rastî jî Komara Tirkîyeyê
hem komara tirkan, hem jî komara kurdan e?

Səh. 3

"Bir gün mahnıların qorxulu
olmadığını anlayacaqlar"

Səh. 2

Mesrûr Barzanî pîrozbahîya
Donald Trump dike

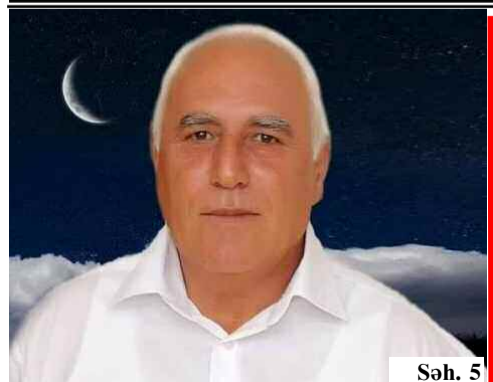
Serok Barzanî pêşwaziya hejmarek kesayetî û
Nünerên Komele û Rêxistina Kurdên Feylî kir

Gavek berbi Zîmanê Kurdî
KURD diline doğru bir addım

1905-06-cı illərdə erməni-müsəlman
davasında Kürd Xalqının rolu

AZƏRBAYCANDA ŞƏDDADİ KÜRD DÖVLƏTİ

ŞƏRƏF XAN BİDLİSİNİN «ŞƏRƏFNAMƏ»
ƏSƏRİ KÜRD XALQININ TARİXİ MƏNBƏYİ KİMİ

Səh. 5

DÜNYADA

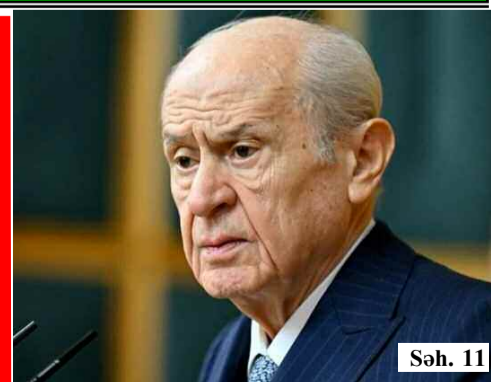
Səh. 12

AY MƏNİM POZULAN YUXUM

Səh. 13

DEM Partili Koçyiğit "Kayyum Kürtlerin iradesine
atanmıştır" diyemedi, Kürtler tepki gösterdi

Səh. 11

Bahçeli'den Öcalan açıklaması: Sözümün
arkasındayım, umut hakkından da istifade etsin

Prezident İlham Əliyev Bişkekdə Türk Dövlətləri Təşkilatı Dövlət Başçıları'nın 11-ci Zirvə Görüşündə iştirak edib

Noyabrın 6-da Qırğızistanın paytaxtı Bişkekdə Türk Dövlətləri Təşkilatı (TDT) Dövlət Başçıları'nın 11-ci Zirvə görüşü keçirilib.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev tədbirdə iştirak etmək üçün Prezident Administrasiyasına gəldi.

Qırğız Respublikasının Prezidenti Sadır Japarov Prezident İlham Əliyevi, digər dövlət və hökumət başçıları qarşıladı.

Sonra birgə foto çəkildi.

Daha sonra Türk Dövlətləri Təşkilatı Dövlət Başçıları Şurasının iclası keçirildi.

Qırğız Respublikasının Prezidenti Sadır Japarov Zirvə görüşünün işinə uğurlar arzuladı. S.Japarov çıxışında yaxın günlərdə Azərbaycanda keçiriləcək COP 29 konfransına diqqət çəkərək dedi: "Tezliklə Azərbaycanda BMT-nin İqlim Dəyişikliyi üzrə Çərçivə Konvensiyasının Tərəflər Konfransının 29-cu sessiyası - COP29 keçiriləcək. Hörmətli Azərbaycan Prezidenti belə bir böyük Zirvə toplantısına ev sahibliyi edəcək və biz Azərbaycan hökumətinə bu mövzu ilə bağlı hər cür dəstək göstərməyə hazırıq".

Qazaxıstan Respublikasının Prezidenti Kasım-Jomart Tokayev Türk Dövlətləri Təşkilatının türk xalqlarını daha da yaxınlaşdırdığını bildirdi. Kasım-Jomart Tokayev ortaq türk əlifbasının yaradılması, iqtisadi-ticarəti əlaqələrin daha da genişləndirilməsi istiqamətində görülən işlərin əhəmiyyətini vurğuladı.

Sonra Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev iclasda çıxış etdi.

Prezident İlham Əliyevin çıxışı

-Hörmətli Sadır Nurqojoyev.

Hörmətli dövlət və hökumət başçıları.

İlk növbədə, qonaqpərvərliyə və tədbirin yüksək səviyyədə təşkilinə görə Qırğız Respublikasının Prezidenti Sadır Nurqojoyev Japarova təşəkkür edirəm.

Bu, mənim son iki ildə Qırğız Respublikasına üçüncü səfərimdir. Hər səfərimdə Sadır Nurqojoyev üçün rəhbərliyi ilə ölkədə inkişafın şahidi oluram. Əldə edilmiş bütün uğurlar münasibətilə qardaş Qırğızıstanı təbrik edirəm.

Həmçinin Türk Dövlətləri Təşkilatına uğurlu sədrliyinə görə Qazaxıstanı təbrik edirəm.

Bu il Türk Dövlətləri Təşkilatının əsasını qoymuş Naxçıvan Sazişinin 15-ci ildönümüdür. Təşkilatımız bu dövr ərzində uğurlu inkişaf yolu keçib. İyul ayında Şuşa şəhərində keçirilmiş Dövlət başçıları'nın qeyri-rəsmi Zirvə görüşündə imzalanmış Qarabağ Bəyannaməsi əməkdaşlığın daha da dərinləşməsinə töhfə verir.

Azərbaycan Türk Dövlətləri Təşkilatının möhkəmlənməsi istiqamətində söylərini bundan sonra da davam etdirəcək.

Türk Dövlətləri Təşkilatının mövcud büt-

cəsi qarşıya qoyduğumuz hədəflərin həyata keçirilməsi üçün yetərli deyil. Ümid edirəm ki, Azərbaycanın Türk Dövlətləri Təşkilatının Katibliyinə 2 milyon və Ağsaqqallar Şurasına 100 min ABŞ dolları məbləğində maliyyə dəstəyi təşkilatın potensialının daha da güclənməsinə töhfə verəcək.

Hazırda dünyada artan təhlükələri nəzərə alaraq müdafiə, təhlükəsizlik və müdafiə sənayesi sahələrində əməkdaşlığımız böyük əhəmiyyət daşıyır. Son dövrlər hüquq-mühafizə və təhlükəsizlik orqanlarımız arasında əməkdaşlıq daha da genişlənilib.

Ölkələrimizin silahlı qüvvələrinin iştirakı ilə hərbi təlimlər keçirilir. Hərbi təhsil müəssisələrimizdə qardaş ölkələrin müdavimlərinin təhsil alması qarşılıqlı etimadın və dostluğun göstəricisidir.

Son dövrlər Şərq-Qərb nəqliyyat dəhlizi ilə Azərbaycan ərazisi üzrə daşımalar daha da artıb. Mərkəzi Asiya ölkələri ilə Türkiyəni Azərbaycan üzərindən bağlayan bu dəhlizin ötürmə qabiliyyətinin yüksəldilməsi üçün Azərbaycan öz sərmayələrini artırır.

2023-cü ilin müvafiq dövrü ilə müqayisədə 2024-cü ilin yanvar-sentyabr aylarında üzv və müşahidəçi dövlətlər ilə tranzit daşımalarının həcmində 15 faizə yaxın artım müşahidə edilir.

Hazırda Orta Dəhlizin rəqəmsallaşdırılması və ticarətin asanlaşdırılması istiqamətində bir sıra layihələr icra olunur. Bu layihələr logistika səmərəliliyinin artırılmasına və xərclərin azaldılmasına təsir edəcək.

Ötən ilin sentyabr ayında Azərbaycan öz suverenliyini tam bərpa etdi. Ermənistan 30 il davam edən işğal dövründə bu ərazilərdə 9 şəhərimizi və yüzlərlə kəndimizi tamamilə məhv edib. İşğaldan azad olunan ərazilərdə indi genişmiqyaslı yenidənqurma və bərpa layihələri həyata keçirilir, eyni zamanda, Böyük Qayıdış Proqramının icrası çərçivəsində keçmiş məcburi köçkünlər öz doğma yurdlarına geri dönlər.

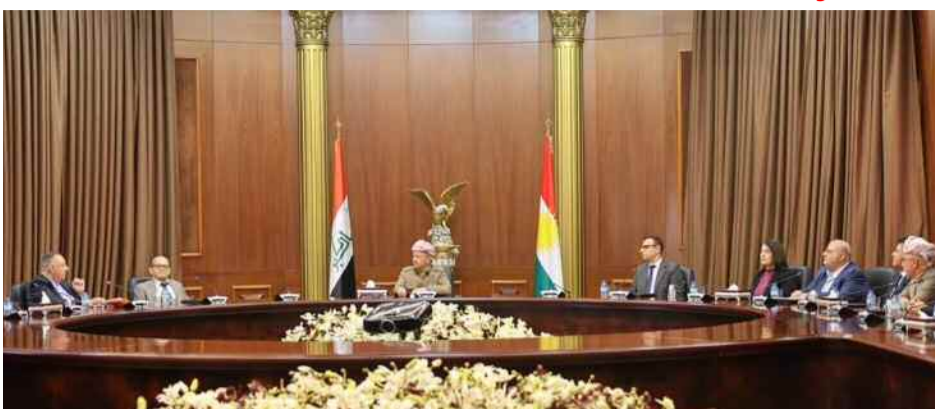
Fürsətdən istifadə edərək, Özbəkistan, Qazaxıstan, Qırğızıstan və Macarıstanın dövlət və hökumət başçılarına azad olunmuş ərazilərdə qardaşlıq hədiyyəsi olan məktəbə və yaradıcılıq mərkəzinə, eləcə də tikiləcək məktəblərə görə bir daha təşəkkürümü bildirmək istədim.

Azərbaycan yaxın günlərdə COP29 iqlim konfransına ev sahibliyi edəcəkdir. Keçən ilin dekabrında 200-ə yaxın ölkə Azərbaycanın namizədliyini yekdilliklə dəstəkləmişdir. Bu, beynəlxalq aləmin ölkəmizə böyük hörmətinin və dəstəyinin təzahürüdür.

Əminəm ki, Türk Dövlətləri Təşkilatına üzv ölkələr COP29 konfransının işində fəal iştirak edəcəklər.

Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm.

Serok Barzanî pêşwaziya hejmarek kesayeti û Nûnerên Komele û Rêxistina Kurdên Feylî kir

Serok Mesûd Barzanî li Selehedînê pêşwaziya hejmarek kesayeti û Nûnerên Komele û Rêxistina Kurdên Feylî kir. Di hevdîtinê de şanda mêvan bi kurtî behsa pirsgirêk û giriftariyên xwe û bêparbûna hejmareke zêde ya kurdên Feylî ji maf û nasname û azarên xwe û encama siyaseta şovenîst bo Serok Barzanî kirin ku li ser destê rêjîma berê ya Iraqê ya li dijî kurdên Feylî hatiye kirin û heta îro jî beşek ji van pirsgirêkan her berde-wame. Herwaha spasiya Serok Barzanî kirin, ku hertim berevaniya mafên kurdên Feylî kiriye ji wan pirs-girêk û astengiyên ku bi wan re hene

û hertim parêzvanê vegeandî û bidestveanîna mafên wan bûye.

Herwaha Serok Barzanî bixêrhatina nûnerên rêxistin û komeleyên kurdên Feylî kir û pêzanînên xwe ji bo helwestên wan ragehand, ku kurdên Feylî sembola fedakarî û kurderwariyê ne û mînaka diyar a vê zilma ku li dijî kurdan hatine encamandin.

Herwaha tekez kiriye ku kurdên Feylî ji ber nasnameya neteweyîya xwe rastî zilm û derbederî û awarehiyê bûne. Serok Barzanî dîpat jî kir ku ji bo piştgirîkirin û aramkirina hemû maf û daxwazên Kurdên Feylî çî ji destê wan tê dê bike.

Nêçîrvan Barzanî pîrozbahî li Donald Trump kir

Serokê Herêma Kurdistanê Nêçîrvan Barzanî îro, 06.11.2024 di parvekirineke tora civakî ya X de, ji ber serkeftina wî di hilbijartinên Serokatiya Amerîkayê de pîrozbahî li Donald Trump kir.

Nêçîrvan Barzanî ragehand: "Ez pîrozbahiyekî germ li Serok Donald Trump û Cîgirê Serokê Hilbijartî J. D.

Vans dikim, ji ber serkeftina wan a di hilbijartinan de."

Serokê Herêma Kurdistanê di peyama xwe de got: "Ez bi keyfxweşî li benda wê yekê me ku em bi hev re kar bikin, ji bo qahîmtirkirina zêdetir a hevbeşîya me û kûrkirina peywendiyên dualî yên navbera Herêma Kurdistanê û Iraq û Amerîkayê."

Mesrûr Barzanî pîrozbahîya Donald Trump dike

Mesrûr Barzanî li ser tora civakî ya Xê peyamek parve dike û tê de pîrozbahîya Donald Trump dike, ji ber serkeftina wî di hilbijartinên Serokatiya Amerîkayê de.

Serokê Hikûmeta Herêma Kurdistanê Mesrûr Barzanî amaje jî da, "Ez bi hemî dilxweşî ve li benda bihêzkirina hevparîya navbera Herêma Kurdistanê û Amerîkayê û bihevrekarkirina ji bo pêşxistina aşî û seqamgiriya dev-erê me."

Trump kir, ji ber serkeftina wî di hilbijartinên Serokatiya Amerîkayê de.

Serokê Hikûmeta Herêma Kurdistanê Mesrûr Barzanî amaje jî da, "Ez bi hemî dilxweşî ve li benda bihêzkirina hevparîya navbera Herêma Kurdistanê û Amerîkayê û bihevrekarkirina ji bo pêşxistina aşî û seqamgiriya dev-erê me."

"Bir gün mahnıların qorxulu olmadığını anlayacaqlar"

"Ürəyim və ruhum, nə qədər yaşayaçağamsa dünyanın hər yanında ağrılar çəkən xalqların yanında olacaq. Bunu edərkən yalnız özümdən güc tapacağam. Bunun əvəzi məni yaşadığım torpaqlardan, ölkəmdən, xalqımdan, işimdən, ailəmdən, sevnələrimdən ayrılmaq bahasına olsa belə, mən pəncəyimi daim yağışlara asacağam."

Ehmet Kaya, Maqazin Jurnalistləri Dərnəyinin verdiyi mükafatlarda ictimai rəylə təyin olunan İlin Sənətçisi Mükafatını almaq üçün 12 Fevral 1999 da səhnəyə çıxdı və etdiyi danışmada "Bu mükafat üçün İnsan Haqları Dərnəyinə, Şənbə Analarına, bütün mətbuat əməkçiləri və bütün Türkiyə Xalqına təşəkkür edirəm. Bir də bir şərhim var. Bu anda hazırladığım və önümüzdəki günlərdə nəşr edəcəyəm albomda bir Kürdcə mahnı oxuyacağam. Həmçinin bu mahnıya klipdə çəkdi-rəcəyəm. Aranızda bu klipi nümayiş edəcək ürəkli televiziyaçıları olduğunu bilirəm. Efirə verməyəcəklərsə Türkiyə xalqıyla necə hesablaşacaqlarını bilmirəm" dedi. Salondan yüksələn milliyətçi, təcavüzkar dalğa, Ehmet Kayanı sürgündə həyatını itirməsiylə bitəcək bu gün utantlıqla xatırlanan bir gercəyin əsasını qoydu.

Ehmet Kaya, Parisdə sürgün həyatı yaşadığı günlərdə Türkiyədə mediadakı hücum dalğası bütün sürətiylə davam edirdi. 28 İyul 1999- cu ildə Ehmet Kaya Parisdə mətbuat konfransı keçirdi. Mətbuat konfransında Ahmed Kaya ilə yanaşı Beynəlxalq İnsan Haqları Təşkilatının (FİDH) başçısı Patrick Baudoin, Paris Kürd İnstitutunun rəhbəri Kendal Nezan və vəkili Osman Yetkin də vardı.

Ehmet Kaya o gün bu mətni oxumuşdu...

Salam!

Bizim ənənəvi üslubumuzla hamınız xoş gəlmisiniz!

Son aylarda ölkəmdə mətbuatın gündəmində olmam və yaşadığım hadisələr silsiləsi səbəblərini sizinlə bölüşmək üçün bu təşəbbüsdə bulundum.

Aylardır mənimlə əlaqədar edilən bütün xəbərlərdə (xəbərin mübtədası olmama baxmayaraq) şahidsiz, subutsuz yalanla, iftrayla məlumatlar dərc olundu.

Xüsusilə susqun qaldım, çünki bir məhkəmə vardı və gərəklə hüquqa olan hörmətim gərəksə Məhkəməni təsir etməmək adına səbirlə gözləmənin daha doğru olacağını düşündüm.

Bundan qısa bir müddət əvvəl bir Avropa ölkəsində reallaşan konsertimin ardından çıxarılan xəbərlər səbəbiylə susqunluğumu pozdu və ölkəmdə medianı təmsil edən hər kəsə yazılı bir şərh göndərdim. O şərh qıscaca məni və düşüncələrimi ehtiva edirdi. Nəticəsi isə buldu ki, heç kim buna yer vermədi.

Avropanın müxtəlif yerlərində davam edən konsertlərimə görə bir daha, şəxsən sizlərin qarşısına çıxaraq, edilən xəbərlərin doğrudan tərəfi olmamın da tələb etdiyi haqq və məsuliyyətlə sizlərə bir şərh etmə ehtiyacı duydum. Bunu edərkən hüquq qanunları tərəfindən mühakimə olunmadan və cinayət və cəza anlayışlarını ən sağlam şəkildə edam reallaşdırmağa çalışanların yaratdığı bu böyük haqsızlığı illiklərimdə hiss etdiyimi söyləmək məcburiyyətindəyəm.

Mən professional bir sənətçiyəm. Mahni sözləri yazan, bəstələrini edən və şərh edən və milyonlarla satan bir

sənətçiyəm. Ölkəm mənə alışkın olmasa da müxalif bir sənətçiyəm. Sosialam. Məni narahat edən hər şeyi musiqimlə tənqid edir və musiqimlə etiraz edirəm. Mənim silahım bu. Duyğusu olan hər kəs kimi mənim gözümdən də yaş axıdan heç bir şey qarşısında susqun qala bilmirəm.

Dünya sənət tarixində olduğu kimi, mənim ölkəmin sənət tarixində də sosial düşüncələrini əks etdirən bəzi sənətçilər var və onlarda öz dövrlərində mənimlə

eyni qədəri paylaşmışlar. Bütün bir əsri əhatə edən bu qədər, içinə girəcəyimiz əsrdə də qarşı-qarşıya qalmaq bütün insanlıq adına kədərli və haqsızlıqdır. Bir əski yazarın dediyi kimi, mənim üçün düşüncələrin azadca uçuşduğu bir dünyanı şiddətlə darıxır və bütün insanlığa layiq olduğumu düşünürəm. Ancaq

Kədərli söyləməliyəm ki, məni israrla əkis bir şəkildə göstərən. Düşüncəmə, əməllərimə xas olmayan şeylərlə suçlayan bir qəzet və televizya yöneticiləri, yazarları, xəbər muxbirləri var. Bunlar mənim ən demokratik haqqımı, müdafiə etmə haqqımı əlimdən almaq üçün əllərindən gələni edirlər. Əminim ki bu anda hamınızın ağılına eyni sual gəlir; Niyə nə səbəbə?

12 Fevral 1999 - cu il tarixində məni də mükafatlandıran bir təşkilatın təşkil etdiyi yığıncaqda Kürd əsli olduğumu, yeni albomumda Kürdcə bir mahnı oxumaq istədiyimi, bu mahnıya bir klip çəkəcəyəmi və bunu yayınlıyacaq televiziya kanallarının varlığına da inandığımı söylədim.

Yalnız bu fikrimdən öteri məni ölkəmi bölməklə, vətən xaini olmaqla günahlandırın bir neçə insanın təhqir dolu incidici və ayrı-seçkilikçi sözlərinə qarşıllıq, bu ölkədə Kürdlərində yaşadığı gercəyini qəbul etmələrini, etməyənlərin qarşısından qaçmayacağımi söyləyərək oradan ayrıldım. Bu hadisəyə qəzet və televiziyalarda günlərlə və 'bölücü', 'vətən xaini', 'fikirsiz fikir günahkari', 'rədd ol' kimi başlıqlarla yer verilməsi nəticəsində haqqımda bir iddia açıldı və xaricə çıxışım mühakimə olduğum məhkəmə tərəfindən qadağan edildi.

Halbuki mənim aylar əvvəl müqavilə imzaladığım və getmək məcburiyyətində olduğum bir səfərim vardı. Davam edən duruşmalarımda vəkillərim bu qadağanın qaldırılmasını tələb etdi. Məhkəmə bu tələbi haqlı hesab etdi və mən konsertimi reallaşdırmaq məqsədi ilə xaricə çıxışım. Bu konsertlərin reallaşdırılması müddətində tamaşaçılarımı (əksəriyyətini öz

ölkəmin insanları meydana gətirir) mahnı aralarında dincəlmək məqsədi ilə etdiyim kiçik söhbətləri mənim yoxluğumdan istifadə edilərək tamamilə yanlış bir formada, təhlükəli və məqsədli şərhlərlə ölkəmin qəzet və televiziyaalarında qərəzli şəkildə yayınlandı.

Heç kim bunun yaradacağı nəticələri düşünmək, qiymətləndirmək və ondan sonra xəbər etmək kimi bir sağlamfikir nümunəsi göstərmədən Ahmed Kayanı

günahlandırdı və qərar verdi; O 'bir bölücü', 'vətən xaini', 'bir şərəfsiz', 'bir həyasız', 'bir terrorist', 'bir hergele', 'bir ağılsız utanmaz', 'kin və küfr söyləyən', 'hər kəs tərəfindən satın alın biləcək' və 'Abdullah Öcalan kimi mühakimə olunması lazım olan bir adam!' Bu adamı anası, yoldaşı, qızları milyonlarla pərəstişkarı və bütün bir Türkiyə xalqı qarşısında belə xarakterizə edən qəzet və televiziyaalar bunu neyə söykəyirdilər?

Bir nümunəsini yazılı olaraq sizlərə verəcəyəm bu şərhimin içində görəcəyiniz bəzi qəzet parçalarını diqqətlə oxumanızı xahiş edirəm. Söz açdığım mükafat gecəsinə görə "Özümə bir avtomobil almışdım. 42 ildir bu ölkədə yaşadığım və çalışdığım halda, bir fikrimdən öteri o mükafat mərasimində, məni bir gecədə vətən xaini və bölücü olaraq xarakterizə edən bir neçə şərəfsizin üzündən o avtomobili istifadə edə bilmədim belə" formasındaki sözlərimi, "Ölkəsindəki 64 milyon insana şərəfsiz dedi" başlığı ilə verən qəzet bunu heç bir dəlilə ya da sənədə söykəmədən, nəticələrini hesab etmədən və böyük bir məsuliyyətsizliklə səkkiz sütun başlıq yazma məsuliyyətsizliyi göstərərək, mən eyni qəzet və eyni sütunlarda iştirak edən "Mən bölünməyi müdafiə etmirəm amma Kürd reallığını qəbul etmək lazım. Bu gözyaşının bu ağrının bitməsi lazım. Biz bu ölkəni böldürməyeceğiz" formasındaki cümlələrimin qəzet başlığına çıxarılmasını istəyirdim.

Mənim bu mənədəki barış və birleşdirici tutumumun önə çıxarılması, əksinə, mənə aid olmayan sözlərlə və tamamilə ön fikirlə şərh olunaraq yazılan başlıqlarla nəyin qarşıya məqsəd qoyulduğunu yaxın gələcəkdə mənim düşəcəyimi vəziyyəti izləyən hər kəs görəcək. İstəyim bu yanlı, məqsədli, yalanların hüquq çərçivəsində təhlil edilib nəticə çıxarılmasıdır.

Ölkəmin bir bölgəsində illərdir sürən və bütün bir xalqın yara aldığı bir müddətin

qiymətləndirməsini edərək və bu müddətin yaratdığı nəticələrdən öteri üzr istəyən Abdullah Öcalanın bu rəftarının diqqətə alınması lazım olduğunu söyləmə, qəzet və televiziya xəbərində "Ahmet Kaya bölücü başçısını təriflədi" sözləriylə verilsə, mən bunun altında çox ciddi və bir sıra məqsədlər olduğunu, bu yanlışlıqların, haqqımda olan iftiralardan, mənim qolumu qanadımi tamamilə qırmaq olduğunu düşünürəm.

Dünyanın bir çox xalqlarının yaşadığı bir ölkədə illərdir insana dəyər verərək, mahnılarında xüsusilə vurğulamış bir insan olduğumu bildirmək istəyirəm. Mən bu ölkə xalqına 'şərəfsiz' demədim və demərəm!

Bu ifadələri mənim adımdan söyləyənlərin məqsədi nə olursa olsun, onlar tarix və 64 milyonluq türküyə xalqı qarşısında cavab verəcəklər. O insanları vicdanları qarşısında baş-baş buraxıram...

Mən burdayam və mənim taleyli onlarla sənətçi yoldaşlarım var ki öz yurdundan ölkəsindən kənara getmək məcburiyyətində olublar. Hamımız bu və ya başqa formada eyni uğursuz taleyi yaşamaqdayıq.

Mənim kimi eyni taley yolu keçmiş Vyetnamdan Afrikaya, oradan Bosniyaya uzanan, dünyadakı bütün xalqların yanında olduğunu hər yerdə və azad bir şəkildə ifadə edən Bob Dylan, Paul Simon, Sting, Joan Baez, Sinead O'Connor kimi böyük sənətkarları burdan salamlayıram.

Mən səsimi hələlik ölkəmdə doğru bir şəkildə eşidilməsinə çalışıram. İstəyirəm ki, nə demişəmsə o şəkildə anlaşılsın və deyilsin. Bir çadra problemi gündəmdə olan bir vaxtda bu məsələyə də münasibət bildirərək söyləmişdim ki, hər kəsin istədiyi kimi geyinmə azadlığı var və bunu qadağan etməyə bir səbəb belə yoxdur. Ancaq buda doğru anlaşılmadı, qiymətləndirilmədi. Buna baxmayaraq yenə də cəhd edirəm, çalışıram.

Ürəyim və ruhum, nə qədər yaşayaçağamsa dünyanın hər yanında ağrılar çəkən xalqların yanında olacaq. Bunu edərkən yalnız özümdən güc tapacağam. Bunun əvəzi məni yaşadığım torpaqlardan, ölkəmdən, xalqımdan, işimdən, ailəmdən, sevnələrimdən ayrılmaq bahasına olsa belə, mən pəncəyimi daim yağışlara asacağam.

Bir gün bəziləri necəsə Kürd əsli olduğu üçün Kürdcə bir tək mahnı oxumaq istəyən bir adamın heç bir ölkəni bölmədiyinin əhvalatını yazacaq və bu əhvalatı oxuyanlar mahnı oxuyan insanlardan və mahnılardan qorxulmaması lazım olduğunu anlayacaqlar.

Gedən məhkəmə səbəbiylə sizlərə çox şeyi danışa bilməmədim, suallarınızı geniş cavablandıra bilmədim çalışdım ki oxuduğum bu monoloqla sizə nələrsə anlada bilim.

Mən klassik olduğdan sonra, ölümümdən sonra anlanmaq deyil indi başa düşülməyimi istəyirəm. Məni doğru anlama yolunda ən kiçik bir şey, bir sağlamfikir və bir xoşgörüş üçün çox darıxdığımı və bunu içində daşıyan hər kəsə səmimiyyətlə salamladığımı bildirir təşəkkür edirəm.

İnsanın özünü əsla tam olaraq ifadə edə bilməyi bu məhdud şərtlər üçün məni bağışlamınızı diləyir və gəldiyiniz üçün hamınıza təşəkkür edirəm.

Ahmed Kaya 1999 bianet.com
Kurdo Kürdüstani

Əvvəli ötən sayımızda

Bunlar hər şəhərdə bir qımdatxana təşkil edirdilər. İlk dəfə Osmanlı şəhərlərində, sonra isə Rusiyanın ayrı-ayrı şəhərlərində belə qımdatxanalar yaratmağa başladılar. Bu qımdatxanalara bütün siniflərdən şəxs cəlb olunurdu: oxumuş cavanlar, sövdəgərlər, sənətkar və başqaları.

Bu qımdatların icmasının müşavirəsində bir qərar qəbul olundu ki, hər bir iş sahibi qımdatxanalara pul verməlidir. Qımdatxanadan həmin qərara əsasən erməni iş sahiblərinə məktublar göndərilib onların qımdatxanaya göstərilən məbləğdə pul göndərməsini tələb edirdilər. Erməni iş sahibi məktubun tələbinə əməl etmədikdə ona qımdatxanadan ikinci dəfə elanname yazılırdı. Əgər yenə həmin şəxs pul verməkdən imtina edərdisə, üçüncü dəfə onu hədələyirdilər. Bu dəfə də tələbə əməl etmədikdə qımdatlar həmin şəxsin öldürülməsi üçün bir və ya iki nəfər təyin edirdilər. Həmin şəxslər isə nəzərdə tutulmuş adamı öldürüb gizləndirirdilər. Heç kəs bilmirdi ki, bu cinayəti kim etdi və hara getdi. Əgər

Beləliklə də, qımdatxanaların muzzdlu qatilləri neçə-neçə günahsız ermənilərin və rusların ölümünə də bais olurdular.

ƏLAVƏ2 (2 Mətdə əlavələr haşiyə kimi göstərilir): Hicri 1321-ci (miladi 1903) ildə rus dövləti Qafqaz vilayətindəki kilsələrin əmlakını zəbt etmək istəyirdi. O vaxt bütün Qafqaz şəhərlərində olan erməni icmalarının başçıları toplaşdı və rus dövlətinin niyyətinə qarşı durmaq və onun həyata keçirilməsinə mane olmaq qərarına gəldilər. Bunun nəticəsində dövlət tərəfindən erməni milliyyətindən olan xeyli adamlar qətlə yetirildi. Bununla bərabər, bir çox erməni icmalarının tanınmış başçıları tutularaq Sibire göndərildi. Kilsələrin əmlakı isə zəbt olunub dövlət sərəncamına verildi.

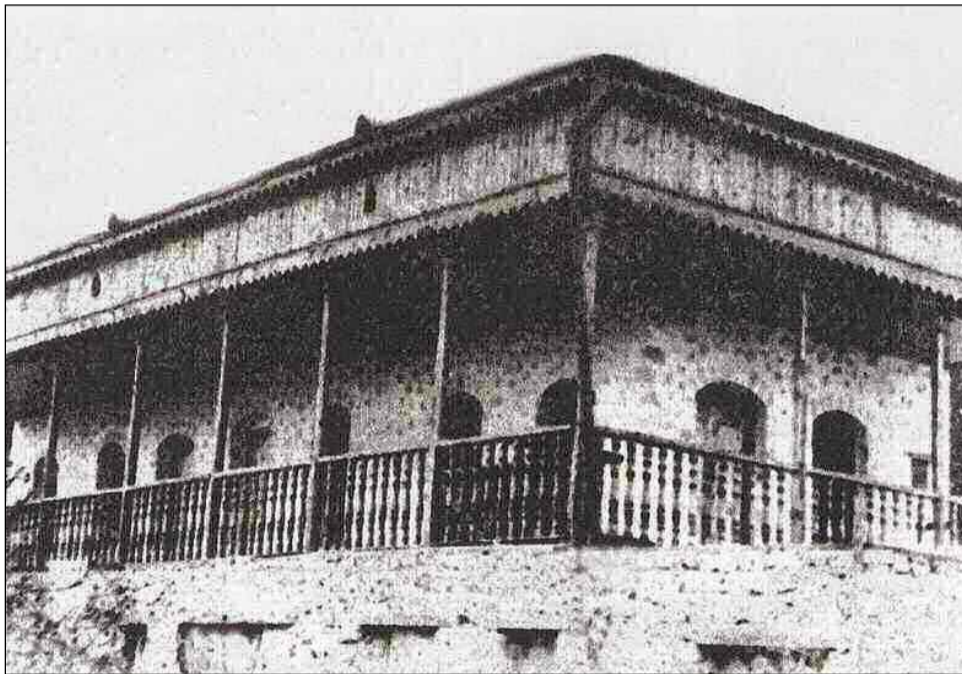
ƏLAVƏ: Həmin göstərilən bu ildə şəhərlərdə çox nahaq qanlar töküldü, xalqlar bir-birinə çox zülmətdilər. Bunun xoşagəlməz təsiri hər tərəfi bürüdükcə insanları xoş və rahat həyatdan məhrum edirdi.

Xüsusən, Mancuriya torpağında rus tayfasından nə qədər insanların nahaq qanları töküldü, gəmiləri dəniz

Mir Möhsün Nəvvab

Bu tarixdə İran vilayətinə xəstəlik düşüb, sayı həddi-hesaba gəlməyən insanlar tələf oldular.

1905-06-cı illərdə erməni-müsəlman davasında kürd xalqının rolu

caniləri bilən və tanıyan olsa da, cürət edib heç kəsə deyə bilməzdi. Çünki kimsə canini ifşa etməyə cəhd göstərsəydi, onun özü də qımdatxana quldurlarının sui-qəsdinə məruz qalardı.

Atası nalbənd olmuş Camqarov familiar bir erməni Allah təbarək və təalanın iradəsilə tez bir zamanda milyonçu olur. Qımdatlar başqa varlı ermənilər kimi ona da kağızla müraciət edib qımdatxanaya 30 min manat verməsini tələb edirlər. O isə qımdatların tələbinə məhəl qoymayıb Moskvaya gedir. Bu zaman qımdatlar Moskvada yerləşən qımdatxanaya yazırlar ki, o bizim tələbimizə əməl etmədiyinə görə cəzasına çatdırılaraq qətlə yetirilsin.

Moskva qımdatxanasının başçıları özlərinin muzzdlu qatillərinin arasında püşk ataraq Camqarovun öldürülməsi tapşırığını onlardan birinə həvalət etdilər. Həmin qatil Camqarovu Moskvada kilsənin qapısı yaxınlığında qətlə yetirdi.

zlərdə batırılıb məhv oldular, neçə-neçə şəhərlər və kəndlər xarabalıqlara çevrildi.

Bu günlərdə bəndeyi-aciz Nəvvab Mir Möhsün qardaşı Hacı Mirzə Abutalıb xanı Tehrandə Amas adlı öz nökrəi yatdığı yerdə öldürüb, bacardığı qədər cəvahiratdan və nəqd puldan götürüb qaçıb. Amma bu cinayətdən qaça bilməyib, rus divanxanasının əlinə keçib.

ƏLAVƏ: Hicri 1322-ci (miladi 1904) il tarixdə, iyunun 16-da Moskva şəhərinə bir dolu yağdı ki, dolunun hər bir dənəsinin ağırlığı təxminən bir girvənkəyə yaxın idi.

Ə L A V Ə: 1904-cü il iyulun 3-də rus padşahının oğlu oldu. Onun adını Aleksey qoydular.

1904-cü İLDƏ BAKIDA ERMƏNİLƏRLƏ MÜSƏLMANLAR ARASINDA BAŞ VERMİŞ MÜNAQİŞƏ

Əvvəla bunu bilmək lazımdır ki, İrəvan şəhərinin erməniləri çox kinli, ədavətli, təkəbbürlü, xudpəsənd və xəmirləri fitnə-fəsad ilə yoğrulmuş adamlardır. Hansı vilayətdə ki bunlar tapılır, mütləq orda bir ədavət və iğtişaş olacaq. Qafqaz vilayətlərində nə qədər iğtişaş və münaqişələr baş verirdisə, onların birinci səbəbkarı İrəvan erməniləri olurdu.

Bir gün Bakıda olan İrəvan erməniləri şəhərdə iğtişaş salmağa cəhd göstərirlər. Belə ki, özünü hamıdan qoçaq və igid hesab edən həmin ermənilərdən biri bir müsəlman öldürür. Ondən sonra lovğalanaraq hər yerdə özünü tərifləyir və gördüyü cinayətlə fəxr edirdi. Bir gün o, küçədə getdiyi yerdə 18 yaşlı Bakı camaatından gənc bir oğlan onun qarşısına çıxıb deyir:

— O erməni qoçağı sən sən?

Erməni cavab verir:

— Qoduq, mənəm!

Oğlan bu cavabı eşidən kimi tapançanı çıxarıb, erməninin bədənində üç güllə yeridərək öldürür.

Ermənilər həmin müsəlman oğlanı tutub, döyə-döyə gətirib divanxanaya verirlər. Divanxanada oğlanın üstünü yoxladıqdan və dəfələrlə danışdırdıqdan sonra zindana göndərirlər. Ermənilər divanxanada həmin oğlanı danışdıran məmura rüşvət verib, razı saldıqdan sonra onu bir də divanxanaya gətirilib sorğu-sual edilməsini tələb etdilər. Onlar məmurun qarşısında belə şərt qoydular ki, oğlanı məmurun yanına erməni əsgərləri gətirsin. Elə ki oğlanı məmurun yanına gətirdilər, dedi ki, mən bütün həqiqətləri açıb danışmışam. Sən isə bunların hamısını yazdın. İkinci dəfə buraya məni gətirməyə nə ehtiyac vardı? Məmur hirsələnərək oğlanın boynuna yumruq vurub əmr etdi ki, onu həbsxanaya aparsınlar. Oğlan məmura yalvarıb xahiş etdi ki, onu erməni əsgərləri ilə göndərməsin. Çünki onlar yolda məni öldürəcəklər. Məmur ona qulaq asmayıb, zindana aparmağı əmr etdi. Həmin İrəvandan olan erməni əsgərlər isə oğlanı çəkə-çəkə aparıb, bir dar küçədə yerə yıxdılar və süngü ilə dəlik-deşik edib

öldürdülər. Sonra isə məmura bildirdilər ki, qaçmaq istəyirdi, biz də öldürdük.

Əlavə: Karxana sahibi olan sabunçulu Ağa Rəzi adlı böyük bir şəxs faytonda küçə ilə gedərkən ermənilərin hücumuna məruz qalaraq öldürülmüşdü. Əhvalatdan xəbərdar olan Bakı əhli bundan çox təsirləndilər. Bundan əvvəl də ermənilər tərəfindən bir sıra cinayətlər törəndiyinə görə xalq arasında böyük iğtişaş baş verdi. Ermənilərin bu düşmənçiliyinə artıq dözməyən camaat bazar-dükənləri bağlayaraq cavanlar tufəng-tapança ilə silahlanıb, üz qoydular erməni camaatının üstünə. Dükanda ələ düşəni dükanda, bazardakını bazarda, küçədəkini küçədə öldürüb, leş-leş üstünə tökdülər.

Ardı var

Səhifəni hazırladı: Tahir Süleyman

Ədalət Bədixanov

DÜNYADA

Eşşəyi saxlayıb, atını satan,
Sonunda piyada, gəzər dünyada.
Həqiqət içində yalan axtaran,
Düzü əyri görən, bezər dünyada.

Şeytan şərab süzsə, durub kənardan,
Elə fitva verər, mat qalar insan.
İçənlərin əqlin alar başından,
Tülkü-dovşan, şirə dönər dünyada.

İçki aləminə hədsiz qurşanan,
Alkaş aləmində, "vor zakon" olan,
Manatı itirib, qəpik axtaran,
Tapa bilməyəndə, azar dünyada.

Yad eldə dolaşib, çevrəsiz olan,
Atadan, anadan, bixəbər qalan,
Övladlıq borcunu bilməyən oğlan,
Ləyaqətsiz olan təzər dünyada?

Zəhmətsiz yaşayıb, ağ gün axtaran,
Halalı haramla, hey qarışdıran,
Hallanmaq naminə, ağı axtaran,
Özünə qara gün, seçər dünyada.

Sizə kimdən deyim bala qarğadan,
Dəyişməklə, təmiz yuva axtaran.
Anasından başqa yurdu soruşan,
Natəmizlər, necə gəzər dünyada.

Kövrək baxışların sirri böyükdür,
Barsız ən utancaq, ağac söyüddür.
Nəhlət şeytan üçün, adi söyüşdür,
Lənətlənsə, odu sönər dünyada.

Ədalətəm, fikrim qeyri-qaldadır,
Dərdimin dərmanı Qarabağdadır.
Bir millət olaraq, Vətən dardadır,
Birləşək, bir olaq, betər dünyada.

Özümü düşünən olmadı vaxtım,
Qayğılar əritdi, su kimi axdım...
Bircə yol qabağa keçmədi baxtım,
Arxamca süründü, yedəkdə qaldı.

Gülmədi üzümə zalım zamana,
Öyrətdi könlümü aha- amana,
Ömrün xoş günləri qaldı gümana,
Puç olan arzular diləkdə qaldı.

Azca bələd oldum dünya sirrinə,
Anlada bilmədim, dərdi birinə,
Əli Əkbəroğlu getmə dərinə,
Deyəmmədiklərim ürəkdə qaldı.

Rewşənbîrî, hêsrên çavê Zerê ye
Çand û dîrok, nexş nîgarên berê ye
Navên dinê, ne ezabê gorê ye
Ronahî ye, hember tarîya reş e.

Rewşənbîrî yek nîrxên welatan e
Diparêze, dihûne zar ziman e
Ser gelên xwe, nake kêf û seyran e
Nabe bêbext nabe hesûd zikreş e

Heger roj bê, ku ez bibim rewşənbîr
Soz didim we, naxum nanê mala mîr
Xwe nafroşim, tasek şorbe serîk sîr,
Jîyaneke, pîroz ji boy min baş e.

Hişyar dibim ber hêbeta
Te digirim ez tele-tel
Tevî kê bikim sohbeta
Ji dilê min tê nele-nel.

Ça dixazim wekî bê yî
Dizîva tu bibî mêvan
Zanim tu lawikê çê yî,
Min ramûsî şîrin lêvan.

Ez ê bo te çeva kildim
Bixemilim mîna bûka
Ez ê xêliya seriya hildim
Te ra bistirêm mîna çûka.

Êşên zindana dilê te nû ve
Vekim, agirê vûlkan rokim.

Qe kê kul û halê te dipirse?
Herek derdê xwe de ketiye.
Dayîkên şehîdên me pirin,
Kul, derdê wan jî pir kûrin.

Çendîn dayîkên şehîdên me
Bê hal, bê star bircîbûnê de
Weke heykelan zindî mane,
Ker dinalin, çare ku bivînin?

Xuraman Camalqızı
Missiya tamamlandı!

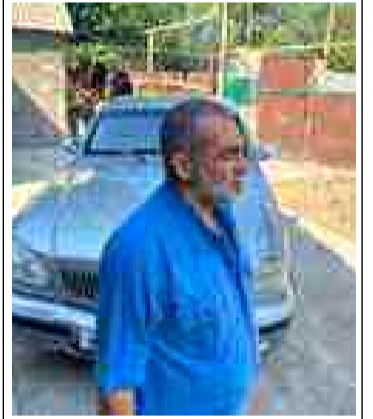
Missiya tamamlandı!
Şahlandı Azərbaycan!
Şəhidlər baş tacimiz!
Ordumuza qurban Can!

Təmizləndi məmləkət,
Qürurumuz zirvədə!
Zəfərimiz coşdurur,
Bayramdı bu ölkədə!

Təbrik yağır üzlərdən,
Sevincin dadı şirin.
Eşq olsun Komandana!
Qəlblərdə yeri dərin!

Azərbaycan deyəndə ,
Dayan, addımdan öncə ,
Qüdrəti təsdiqləndi,
Bir daha düşün, mənçə.

16,10.2023.

Evdille İbrahim Şemoy
DİNALİM EZ

Kom bûye li ser min derdo.
Êş xistiye canê merdo.
Çavê min xunave herdu.
Gelo çima dinalim ez.

Bo çi ah û nal di zarim.
Bê tebat û bed rozgarîn.
Birîn tune birîndarim.
Gelo çima dinalim ez.

Li me hat xezebê felek.
Êşandye serê me gelek.
Çare nekîr şêx û melek.
Gelo çima dinalim ez.

Dor serê me çi bela ye.
Ne veşartî, eşkela ye.
Kurd bê Kurdistanê maye.
Ji ber vêye dinalim ez.

Çîk hatiye nava cerga.
Belkî Xweda veke derga.
Ji bo wê min pirs kir her gav.
Xwedê çima dinalim ez.

Çima biharam xezane.
Pirs dikim her kes nizane.
Ka azadi bo kurda ne.
Lewma,lewma,dinalim ez.

Əli Qurbanov

..... QALDI.

Bu nağıl ömrümün şirin çağları
Anam bələdiyi bələkdə qaldı.
Güllərə meyl edən kəpənək anım
Vədəsiz soluxan ləçəkdə qaldı.

Tuş oldu nadana dilbilməz eşqim.
Hüdudu, sərhəddi bilinməz eşqim.
Oldu param- parça bölünməz eşqim.
Duyğusuz, vəfasız mələkdə qaldı!

REWŞENBÎR

Rewşənbîrî, barekî pir giran e,
Ew ne ken û henekên qîz xortan e
Dawîya xwe an mirin an zîndan e.
Meriva dihêre mîna beraş e.

Rewşənbîrî, ked û emek dixwaze,
Xêncî welat, ber çav tun e miraz e,
Xwe nafroşe, torbe kartol pîvaz e,
Pir bedewe, mîna kulîlka geş e..

Rewşənbîrî, ji hezkiryar dûrbûne
An birîndar, an xwînê de sorbûne
Dawîya xwe, nexwaşî û sirgûn e
Derd û kul e, merez keser û eş e.

DİL DİGİRİ

Diləm carna dû te digrî,
Mîna zara biçûk sava
Naxazî barêm hilgirî
Min direvî gav bi gava.

Tu nizanî dilê min da
Te cî girtye bûyî siltan
Û tu tēyî xewna min da
Dibî agir, dibî piltan.

Bi her qerçima rûyê te de,
Pirtûka dilê te me xûyaye,
Ya kul û xemên kurdistanî.
Dayka şehîda bo te dēşim.

Pirtûka dilê te ya nenivîsî,
Bi çevên xwe ve jî direşînî,
Hêşiran xwe ve îmze dikî.
Dayka şehîda bo te dēşim.

Gotin navînim pirsə bidim.
Ditirsim ezê te hê bēşînim,

Xaylaza Reşîd

Gohar Mamo

ŞƏRƏF XAN BİDLİSİNİN “ŞƏRƏFNAMƏ” ƏSƏRİ KÜRD XALQININ TARİXİ MƏNBƏYİ KİMİ

(Əvvəli ötən sayımızda)

Beləliklə, həmin bölgü sistemi təkcə Diyarbəkirə aid olmadı. Van əyaləti də 37 ocaqlığa bölündü və sultan sarayına tabe olan böyük hökmdarlığa ayrıldı. Bunlardan:

I. Heqari hökmdarlığı idi. Bu əmirlik 10 min nəfər silahlı qüvvə saxlamalı və müharibə zamanı onu 50 minə çatdırmalı idi.

II. Bidlis hökmdarlığı idi. O da öz hərbi qüvvəsini Heqari əmirliyi kimi təşkil etməli idi.

III. Mahmudi hökmdarlığı idi. Bu əmirlik 6 min nəfərdən ibarət silahlı qüvvə saxlamalı idi.

IV. Mahmudi əmirliyi ilə qonşu olan Pinyaniş əmirliyi idi ki, onun da daimi qoşun qüvvəsi 6 min nəfər olmalı idi (98, 302). Bundan başqa, Osmanlı ərazisinin təhlükəsizliyini qorumaq məqsədilə bir neçə kürd tayfası Azərbaycan sərhədlərinə göçürüldü. P.İ. Avreyanov yazır ki, bu tayfalar öz sıralarından inzibati məmurlar təşkil edib və Osmanlı dövlətinə xidmət etmək şərti ilə həmişəlik olaraq vergi verməkdən azad edilirdilər (9, 2-3). Övliya Çələbi yazır ki, yuxarıda göstərilən bu bölgüdən sonra səfəvilər dövlətinə yalnız Qotur, Pirədüzü, Cülani və Dünbili əmirlikləri qalmışdı (48). «İslam ensiklopediyası»nda isə Səfəvilər dövlətində təkcə Kirmanşah kürdlərinin qaldığı göstərilir (132, 1207). Bununla da Kürdüstanın işğal edilməsi və onun birinci dəfə Osmanlı-İran dövlətləri arasında bölünməsi işi qurtardı. Kürdüstanda gedən bu müharibədə başda Məhəmməd paşa olmaqla, dörd Osmanlı paşası və o zaman Şərqi ölkələri üçün həyati əhəmiyyəti olan çoxlu top, tüfəng və təxminən 42 min türk əskəri iştirak etmişdir. Əhməd Rasimin yazdığına görə 1516-cı ildə vəzir əzəm Sənan paşanın 40 min nəfərlik qoşunu da Diyarbəkirə gəlmişdi (53, 273). Qızılbaşlara qarşı vuruşmada müxtəlif kürd əmirlərindən başqa Mövlana İdris və oğlu Əbu-Mühəhib başda olmaqla bir çox kürd əmirləri və təxminən 35 min nəfərdən artıq kürd döyüşçüsü iştirak edirdi.

Kürdüstanın bölünməsi uğrunda gedən bu müharibədə Səfəvilər dövləti tərəfindən Qara xan Ustaclu və onun qardaşları Ulaş bəy, Süleyman xan və Əvəz bəy iştirak edirdilər. Qızılbaş döyüşçülərinin sayı haqqında əlimizdə düzgün məlumat yoxdur. Tədqiqatçıların yazdığına görə bu müharibənin gedişində çoxlu kürd öldürülmüşdü.

Göstərilən faktlardan məlum olar ki, kürd döyüşçülərinin qırılmasının bir səbəbi də Osmanlı qoşunlarının odlu silahları yaxşı idarə etmələri, hərbi qaydaları yaxşı bilmələri, sərəncamlarında olan kürdlərin ən ağır vuruşmalara göndərilmələrindən ibarət olmuşdur.

Nəhayət, Kürdüstan vuruşmalarında Osmanlı hökumətinin silahlı qüvvəsi və Səfəvilər dövlətindən narazı olan kürd əmirlərinin fəal iştirakı nəticəsində I Sultan Səlimin qələbəsi ilə qurtardı.

«Münşaat səlätin» dəki məlumata görə, həmin qələbə münasibəti ilə Biqli Məhəmməd paşa, I Sultan Səlim xana məktubla bərabər Qara xanın başını da göndərmişdi. O, məktubda qeyd edirdi ki: «Kürdüstan bəyləri ilə yekdil olub, düşməne qalib gəldik, budur bir qrup döyüşçü ilə Qara xanın başı qulluğunuza göndərilir, ümid edirik ki, həmişə düşmənlərin başı sizin ləkədkubunuz³⁰ olacaqdır» (98, 418-419).

I Sultan Səlim Diyarbəkiri əyalətini mərkəz təyin edərək ayrıca Kürdüstan ordusu yaratdı. Ordunun rəhbərliyi, əyalət və vilayətlərin bəylərbəyi vəzifəsini Osmanlı paşalarına verildi. Bu paşalar kürdlər qarşısında qeyri-məhdud hüquqa malik idilər. Osmanlı hökumətinin bu qələbəsi Kürdüstanın rəsmi bölünməsinin və kürd xalqının ağır vuruşmalarla üz-üzə gəlməsinin əsasını qoydu... Kürdüstan uzun zaman davam edən Osmanlı-İran müharibələrinin meydanına çevrildi. Kürd əmirləri ilə I Sultan Səlim arasında bağlanan müqavilə Sultan Süleyman Qazi zamanında (1519-20-1566) tamamilə unuduldu. Daxili müstəqillik hüququna malik olan kürd əmirləri bir-birinin ardınca irsi hüquqlarından məhrum oldular. Kürd xalqı Osmanlı zadəganları üçün ağır vergi mükəlləfiyyəti daşımaları idilər. Osmanlı-İran müdaxiləsi ilə əlaqədar olaraq XVI əsrdə kürd tayfaları arasındakı daxili vuruşmalar da kücləndi.

Kürdüstanda aqalığa edən Osmanlı paşaları kürd tayfalarını bir-birinə qarşı qoymaq üçün müxtəlif yollardan istifadə edirdilər. Beləliklə də onlar qardaş bir xalqın arasında nifaq salırdılar. Məsələn, 1586-cı ildə vəzir Fərhad paşa Dünbili tayfası ilə Mahmudi tayfası arasında qəsdən vuruşma saldı. Bidlisi yazır ki: «Həmin vuruşma nəticəsində

də 80 nəfərdən çox kürd öldürüldü (70, 310-311). Dünbili tayfasının başçısı Nəzər bəy də bu vuruşmada öldürüldü. Onun qardaşı Qılınc bəy isə bu məsələ ilə əlaqədar şikayət etdisə də, bir nəticə hasil olmadı. Bidlisi göstərir ki: «Şikayətə baxılan zaman mən də iştirak edirdim. Fərhad paşa məsələni ört-basdır etmək üçün onları barışdırdı» (76, 317).

Ümumiyyətlə, Kürdüstanın birinci dəfə bölünməsinə (1514) sonra kürd xalqının tarixində bu cür hadisələr adi bir şəkil almışdı. Həm Osmanlı, həm də Səfəvi dövlətinin kürd xalqına qarşı mənfi siyasətləri sonralar da Osmanlı sultanları və İran şahları tərəfindən davam etdirilirdi. Ona görə də XVI əsrin əvvəllərindən başlayan həmin siyasət kürd tayfa başçılarını müstəqillik hüququ uğrunda elə bir mübarizəyə qaldırdı ki, o mübarizə uzun illər davam etdi.

SƏFƏVİLƏRİN KÜRD XALQINA MÜNƏSİBƏTİ

XVI əsrin başlanğıcında Kürdüstanla qonşu olan İran ölkəsində ictimai-siyasi və iqtisadi vəziyyət son dərəcə gərgin idi. Ölkə bir neçə xırda feodallığa bölünmüşdü. Bu feodallıqlar arasında baş verən daxili müharibələr nəinki təkcə ölkənin siyasi birləşməsinə mane olurdu, eyni zamanda ölkə daxilindəki əlaqəni də çətinləşdirir və ticarətin inkişafını ləngidirdi. Daxili feodal müharibələri nəticəsində şəhər və kəndlər qarət edilir, əhali var-yoxdan çıxırdı. Beləliklə də şəhər və kənd zəhmətkeşlərinin güzəranı daha da çətinləşir və Ağqoyunlu hakimiyyətinə qarşı ümumi narazılıq artır. Həmin dövrdə Ağqoyunlu hökuməti bu vəziyyətə son qoymağa qadir deyildi, çünki o hakimiyyətdən yalnız quru ad qalmışdı.

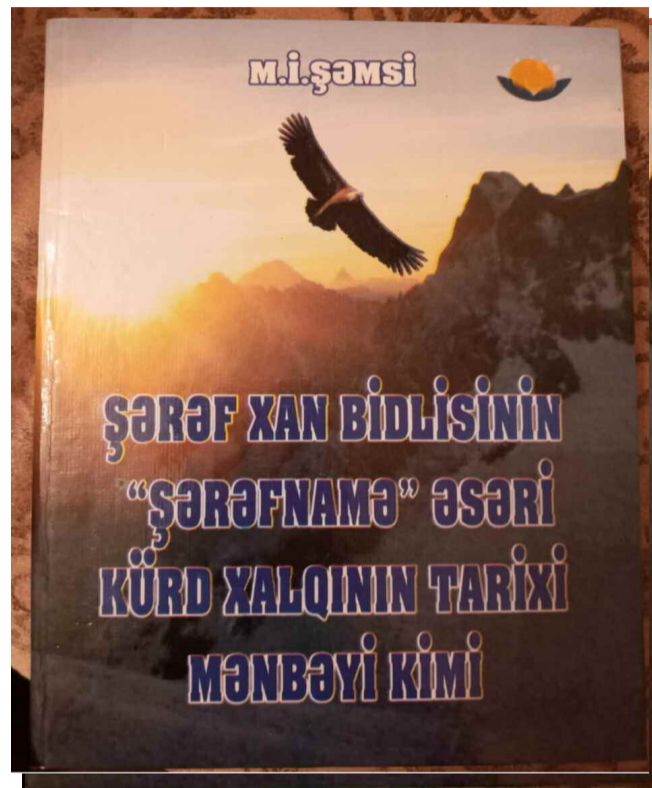
Beləliklə, XVI əsrin lap əvvəllərində ölkəni siyasi cəhətdən birləşdirmək, vahid mərkəzləşmiş dövlət yaratmaq işi tarixi bir zərurət kimi qarşıda dururdu. Məhz belə bir çətin dövrdə I Şah İsmayıl Səfəvi Azərbaycanda yeni dövlət yaratmaq təşəbbüsünə düşdü. O, ata tərəfindən özünü Əli nəslinə və şialərin rəhbəri, ana tərəfindən isə Ağqoyunlu sülaləsinin həqiqi varisi hesab edirdi³¹. I Şah İsmayıl yeni hakimiyyət yaratmaq uğrunda mübarizəyə başlayaraq 1499-cü ildə öz tərəfdarları ilə birlikdə Ərdəbil şəhərinə gəldi. Bir il sonra 7 min nəfər müridin köməyi ilə Şirvanşah Fərrux Yəssəri məğlub etdi. Həmin ildə Şah İsmayıl şiddətli vuruşmadan sonra Bakını da özünə tabe edə bildi. O, Şərur kəndində baş verən müharibədə Ağqoyunlu Əlvənd Mirzəni məğlub edib çoxlu sərvət: at ilxısı, mal-qara ələ keçirdi. Həmin vuruşmada məğlub olan Əlvənd Mirzə Ərzincana qaçdı. 1501-ci ildə Şah İsmayıl Səfəvi Təbrizə daxil olub tənənəli surətdə özünü şah elan etdi.

Beləliklə də, Azərbaycanda Səfəvilər dövləti yarandı. Bu dövlət dərhal şia məzhəbini rəsmi dövlət dini elan etdi və bu haqda şah tərəfindən (112, 34) fərman verildi. I Şah İsmayıl Səfəvinin hakimiyyətə keçməsinə ona yardım edən türk dilli Ustalu, Şamlu, Rumlu, Təkəlu, Zülqədər, Əfşar və Qacar tayfaları Qızılbaş ordusunu təşkil etdilər. Onlar şahın bütün işğallarında iştirak edib, alınan vilayətlərin başçısı təyin olunurdular. I Şah İsmayıl tərəfindən əsas qoyulan Qızılbaş ordusunun əsas qüvvəsini ox, kaman, qılınc, nizə, təkərin və qalxanla silahlanmış piyada və çoxlu süvari qoşun təşkil edirdi.

Beləliklə, I Şah İsmayıl Səfəvi öz hakimiyyəti dövründə Azərbaycan və İranda vahid mərkəzləşmiş dövlət yaratmaq üçün böyük hərbi ordudan və Səfəvilərin müridlərindən istifadə etmişdir. Bidlisi yazır ki: «Şahın şöhrət və şücaətini eşidən şialər Suriyadan, Türkiyədən və Kürdüstandan gələrək, Səfəvilərin bayrağı altında birləşdilər» (76, 69). I Şah İsmayıl Səfəvi hərbi və mənəvi cəhətdə silahlanmış bu böyük qüvvəyə istinad edərək, 1502-ci ildə Həmədan yaxınlığında baş verən müharibədə Ağqoyunlu Sultan Muradı da məğlub etdi. Mənbələrdəki məlumata görə həmin vuruşmada Ağqoyunlulardan 10 min nəfər öldürülmüş və çoxlu əsir alınmışdı (59, 68; 113, 83).

1510-cü ildə I Şah İsmayıl özbək Şebk xanla (ona Şeybani xan da deyilir) apardığı müharibədə onu məğlub edib, Xorasan əyaləti ilə birlikdə Mərv, Bəlx və Herat şəhərlərini də ələ keçirdi.

Beləliklə, XVI əsrin əvvəllərində I Şah İsmayıl Səfəvi Azərbaycanda və İran ölkəsində olan bir sıra feodallar üzərində qələbə çaldı. Əldə etdiyi torpaqları Qızılbaş sərkərdələrinə tiyul şəklində tapşırırdı. XVI əsrin ortalarından

Səfəvilər dövlətinə tabe olan 74 əyalət və vilayət əmirlərindən 60 nəfəri azərbaycanlı idi. I Şah İsmayıl 1504-cü ildə Osmanlı sultanı II Bayzidə məktub yazıb tələb edirdi ki, Osmanlı vilayətlərindən Ərdəbilə ziyarətə gələn səfəvi sülaləsinin müridlərinə toxunmasınlar və onların ziyarətə gəlmələrinə mane olmasınlar. Bu barədə «Münşaat Səlätin» də belə deyilir: «Sultan Bayzid I Şah İsmayıl cavab olaraq bildirdi ki, Ərdəbilə gəlmək istəyən bir çox zəvvarın məqsədi ziyarətə gəlmək deyil, əskərlik xidmətindən qaçmaqdır. Əgər onların Azərbaycana gəlməsi müvəqqəti olarsa, buna heç kəs mane olmaz» (98, 345-346). I Şah İsmayıl Sultan Bayzid arasındakı bu məktublaşma gələcəkdə baş verən böyük müharibələr və dini toqquşmalar üçün müqəddimə oldu. Osmanlı ölkəsində olan şialər I Şah İsmayılın bu təşəbbüsündən ruhlanıb sultan hakimiyyətinə qarşı üsyan qaldırdılar.

Şah öz şia tərəfdarlarını Azərbaycana gətirmək məqsədilə Nuruş xəlifə Rumlunu o mahala göndərdi. Xəlifə Qara Hasar rayonuna çatan zaman Osmanlı hökumətinə qarşı üsyan edən şialərdən 4 min nəfər atlı öz ailələri ilə birlikdə onunla birləşdi (59, 135). Xəlifə qayıdarkən bir sıra kürd vilayətlərini, o cümlədən Ərzincanı, Məlatiyyə, Xonc və sairəni qarət etdi (59, 135). Həmin tarixdən etibarən, yəni 1506-cı ildə şah öz istilalarını Azərbaycan və İran torpağından xaricə yönəltdi. O, Kürdüstan, Ermənistan, Gürcüstan və İraq-Ərəb ölkələrini də işğal etməyə hazırlaşdı. Şah ilk dəfə olaraq Kürdüstanı istila etməyə başladı, çünki Ağqoyunlular tərəfindən işğal edilmiş bir sıra kürd vilayətlərini o, özünün həqiqi ərazisi hesab edirdi.

Kürd vilayətlərinin Qızılbaşlar tərəfindən qarət edilməsi kürd xalqının ümid gözlədiyi Səfəvilər dövlətinin ilk zərbəsi oldu. Bundan sonra Şah İsmayıl Səfəvi kürd əmirliklərini bir-birinin ardınca istila edib Qızılbaş sərkərdələrinə tapşırırdı (76, 124-407). Mənbələrdəki məlumata görə o, hakimiyyətinin ilk vaxtlarında (1500-1510-cu illərdə) bir sıra istilalarla məşğul olmuş və 5 böyük müharibələrdə qalib gəlmişdir (75, 8). Həmin dövrdə Şah İsmayıl Azərbaycan və İran ölkəsindən başqa, Kürdüstanın çox hissəsini və Bağdadı da işğal etmişdir (92, 392). I Şah İsmayıl Səfəvinin bu siyasətindən kürd xalqı başqa xalqlara nisbətən daha çox zərər görmüşdür.

K. Marks I Şah İsmayıl Səfəvinin istilacı bir hökmdar olduğunu qeyd edərək yazır: «14 illik hakimiyyəti dövründə o, 14 əyaləti fəth etmişdir» (1, 206). Səfəvi şahları tərəfindən həyata keçirilən bu siyasət XVI əsrin axırına qədər davam etdi. İskəndər Münşi yazır ki: «I Şah İsmayıl hər bir tayfa əmirinə müəyyən bir mahalı bəxş edirdi. O cümlədən Ələşkərd vilayətini də Sulaq Hüseyn Təkəluya verdi və onu Kürdüstana göndərdi» (47, 212). Bu meyl I Şah İsmayıl daha çox olmuşdur. Buna görə də Şah İsmayıl öz hakimiyyətinin ilk vaxtlarından Kürdüstanı silah gücü ilə istila etməyə başladı. Bidlisi göstərir ki: «O, Diyarbəkiri, Mosul və Səncər vilayətlərini işğal etdi. Cəzirə vilayətini istila etmək üçün qoşun göndərdi» (76, 124).

(Ardı gələn sayımızda)

AZƏRBAYCANDA ŞƏDDADİ KÜRD DÖVLƏTİ

(Əvvəli ötən saylarımızda)

Qeyd etmək lazımdır ki, gürcü mənbələrində göstərilən bu hadisə obyektivliyi ilə fərqlənən Münəccimbaşının "Cami əd-düvəl" əsərinin "Şəddadilər" fəslində tamamilə başqa tərzdə təsvir edilmişdir. Burada göstərilir ki, 417 (1026/1027) –ci ildə Abxaz çarı Arran ölkəsinə hücum edib Şəmkürü bir neçə gün mühasirə etdi. Fəzl isə böyük bir qoşunla ona qarşı hərəkət edib

Göstərilən əsəri, IX cildi, səh. 153-154). Qeyd etmək lazımdır ki, xəzərlərlə Fəzlin bu müharibəsi haqqında İbn əl-Əsir tərəfindən verilən məlumata başqa mənbələrdə təsadüf edilmir. Fəzlin göstərilən müharibədə on min adam tələfat verməsi haqqında olan xəbəri qəbul etsək, bu hadisənin Şəddadilər dövlətinə çox böyük zərbə olduğunu müəyyən etmək olar. bundan başqa İbn əl-Əsirin

dur ki, Fəzl böyük oğlu Musanı vəliəhd seçmişdi. Görünür, bu və sair səbəblər Əskuyeni atasına qarşı qiyam qaldırmağa məcbur etmişdir. Fəzl oğlu Əskuyenin qiyamını yatırmaq üçün Musanın başçılığı altında Beyləqana qoşun göndərmişdi. Musa Beyləqanda olan qardaşı üzərinə hücum etdiyi zaman 38 gəmi ilə Şirvanda olan ruslar Araz çayı vasitəsilə üzərək bu nahiyəyə gəlmişdilər. Musa ibn

və hərəkət etmək məqsədi güdmüşür. Lakin V. Minorskinin əlavə etdiyi materialdan məlum olur ki, onun fikrincə körpünün tikilməsi əsasən hərbi məqsəd daşıyır (V. Minorski. Şəddadilər, səh. 45). Belə bir fikri M. Altmanın kitabında da görmək olar (M.M. Altman. İstoriçeskiy oçerk qoroda Qyandji. Baku 1949. səh. 23). Qeyd etmək lazımdır ki, XI əsrin əvvəllərində Azərbaycan feodal dövlətləri Rəvvadilər və Şəddadilər arasında bəzən feodalizm dövrünə xas olan çəkişmə mövcud idi. Əsasən Azərbaycan ərazisində yerləşən rəvvadilər Muğana hücum etmişdilər. Bunu Qətran Təbrizinin qəsidlərindən də müəyyən etmək olar (Kəsrevi Təbrizi. Göstərilən əsəri, II cild, səh. 95). Qətran Təbrizinin şerlərindən aydın olduğu kimi Rəvvadilər sülaləsindən olan Təbriz hakimi Vəhsudan o zaman Azərbaycana gələn oğuzlardan bir dəstəsini Şəddadilərin üzərinə göndərmişdi (M. X. Şərifli. Rəvvadilər dövləti haqqında, Az. SSR EA Tarix İnstitutu əsərləri,

Fəzlun " adlanırdı (Həmdullah Qəzvini. Nüzhet əl-qələb, səh. 84). Fəzlin Arazdan cənuba keçməsi, şübhə yoxdur ki, Rəvvadiləri narahat etməyə bilməzdi. Buna görə Fəzl müəyyən tədbirlər görməli idi. Arazın cənub tərəfi ilə müntəzəm rabitə yaratmaq üçün Araz üzərindən belə bir körpünün salınmasına ehtiyac var idi. Qeyd etmək lazımdır ki, ümumiyyətlə Azərbaycan ərazisində Araz üzərindən bir neçə yerdə körpü mövcud idi. Fəzlin tikirdiyi körpü isə güman edildiyinə görə Xudaferin adlanan körpü olmalıdır (V. Minorski. Şəddadilər, səh. 27). Xudaferin körpüsü indi dağılmışsada qalan hissələrindən onun möhkəm tikildiyini və çox mühüm əhəmiyyətə malik olduğunu görmək olar. (Qeyd etmək lazımdır ki, Araz çayı üzərində iki Xudaferin körpüsü olmuşdur. On beş və on bir aşırımlı körpülər. Yazılı mənbələr on beş aşırımlı Xudaferin körpüsünün VII əsrdə Sasanilər sülaləsi dövründə tikildiyini göstərir. On bir aşırımlı körpü isə yuxarıda

döyüşə başladı və onu qaçmağa vadar etdi. Baqratın 10.000-dən artıq əsgərini qırdı, Abxaz hakimi məğlub olub geri qayıtdı. (V. Minorski. Şəddadilər, səh. 17.) Gəncə emiri Fəzl ilə Abxaz çarı III Baqrat arasında baş verən Şəmkür müharibəsi haqqında yuxarıda göstərilən hər iki mənbənin ziddiyyətli məlumatı məsələni obyektiv surətdə aydınlaşdırmaq üçün üçüncü bir mənbənin olmasını tələb edir. Lakin hələlik əlimizdə digər bir mənbə olmadığı üçün bu müharibənin gedişi və nəticəsi haqqında qəti fikir yürütməyi lazım bilmədik. Bunu da qeyd etmək lazımdır ki, hər iki mənbənin ehtiras hissi ilə tərtib edildiyini görmək çox da çətin deyildir. IV Baqratla (1027-1072) Gəncə emiri Fəzl arasında müharibə olması haqqında yenə də gürcü mənbələrində məlumat verilir. (M. F. Brosse. Histoire de l'Arménie. səh. 316-317) Fəzlin xəzərlər üzərinə hücum etməsi haqqında İbn əl-Əsir 421 (1030)-ci il hadisələri ilə əlaqədar məlumat verir. O yazır ki, Kürd Fəzlun 421 (1030)-ci ildə xəzərlər üzərinə hücum etdi. Onlardan çox adam qırdı, əsir tutdu və böyük miqdarda qənimət aldı. Öz ölkəsinə qayıdanda o çox yavaş gedirdi, xəzərləri tamamilə darmadağın etdiyini düşünərək özünü təhlükəsiz hesab edirdi. Lakin xəzərlər onları təcili olaraq qovub adamlarından və onlara gələn könüllülərdən on mindən artıq öldürərək, topladıqları qənimətləri və müsəlman qoşunlarının mallarını əllərindən alıb geri qayıtdılar. (İbn əl-Əsir.

bu məlumatından aydın olur ki, Şəddadilər dövlətinin qoşunu əsas etibarilə iki hissədən, yəni müntəzəm daimi qvardiyadaan və könüllülərdən ibarət idi. qoşuna bilavasitə şəddadi əmirləri (padşahları) özləri başçılıq edirdilər. Şəddadi dövlətinin hərbi qüvvələri və onların sayı barədə məxəzlərdə məlumat verilmir. Yalnız Münəccimbaşının "Cami əd-düvəl" əsərinin "Şəddadilər" fəslindən görüldüyü kimi, 1026-cı ildə abxaz çarı Arrana hücum etdiyi zaman Fəzl böyük bir qoşunla onu qarşılayır və onun on mindən artıq əsgərini qırır. (V. Minorski. Şəddadilər, səh. 17). Düşmən hərbi qüvvələrinə on min nəfər tələfat verən bu "böyük qoşun" şübhəsiz ki, miqdarca düşmən qoşunlarından çox olmalıdır. 421 (1030)-ci ildə Fəzlin oğlu Əskuyə atasına qarşı qiyam qaldıraraq Beyləqanda müstəqil olmuşdu. Əskuyə qoşun toplayaraq atasına və qardaşı Musanın əleyhinə çıxmışdı. (Yenə orada) Beyləqan Arran dövlətinin tərkibində idi. Əskuyə buradan atasının əleyhinə çıxaraq Beyləqanı müstəqil etmişdi. 505 (1111/12)-ci ildə Məsud ibn Namdarın topladığı yerli məlumatdan da Beyləqanın bəhs edilən dövrdə Şirvan və Gəncədən asılı olmadığı göstərilir (V. Minorski. Şəddadilər, səh. 45). Beləliklə güman etmək olar ki, Əskuyə atasının əleyhinə çıxaraq Beyləqanı müstəqil etməsi. Əskuyenin atasına qarşı qiyam qaldıraraq müstəqil olmağa vadar edən səbəblər məlum deyildir. Lakin təkə bu məlum-

Fəzl ruslarla razılaşaraq onları gəmilərdən çıxarıb özünə kömək etmək üçün Beyləqana gətirdi. Onların köməyi ilə Beyləqanı tutdu və qardaşı Əskuyeni əsir edərək öldürdü (V. Minorski. Şəddadilər, səh. 17). Beləliklə, qiyam yatırıldı, Beyləqan yenidən Şəddadilər dövlətinə qaytarıldı. I Fəzlin uzun müddətli hakimiyyəti dövründə bir sıra böyük müharibələr və daxili ara müharibəsinin olmasına baxmayaraq, o, ölkənin və dövlətin daxili işləri ilə məşğul olurdu. Fəzl etdiyi müharibələrin əksəriyyətində qələbə çalmışdı. onun dövləti feodal monarxiya tipli dövlət idi. Bu dövlət feodal münasibətlərinin inkişaf etdiyi dövrdə meydana gəlmiş və inkişaf etmişdi. Əldə olan çox az məlumatdan aydın olur ki, Fəzl müharibələrdən və hərbi işlərdən başqa ölkənin iqtisadi məsələlər, xüsusilə ticarət münasibətləri məsələsi ilə də məşğul olurdu. Münəccimbaşının "Cami əd-düvəl" əsərindən görüldüyü kimi, Fəzl 418 (1027/28)-ci ildə Araz çayı üzərində böyük və möhkəm bir körpü tikirmişdir. Bu körpünü Münəccimbaşı "əsəri-əzim" adlandıraraq onun böyük bir abidə olduğunu göstərir. (Yenə orada.) Araz çayı üzərində belə bir körpünün salınması həqiqətən böyük bir tarixi əhəmiyyətə malik idi. Bu körpünün tikdirilməsini iki nöqtəyə nəzərdən qiymətləndirmək olar. V. Minorski qeyd edir ki, Fəzl Araz çayı üzərində belə bir körpünü tikirməklə ya ticarət, ya da Azərbaycan torpaqlarına hücum

Bakı 1957, XI cild, səh. 31). Məlum olduğu kimi hələ I Fəzl Arazın cənub sahillərinə çatmışdı. Qaracadağ nahiyəsində təqribən əlliyyə qəder kəndi əhatə edən bir nahiyə "Cilan –

göstərdiyi kimi 1027-ci ildə Şəddadi hökmdarı I Fəzl tərəfindən tikilmişdir. -Namiq Həsənov)

(ardı var)

Səhifəni hazırladı: Namiq Həsənov

ZİNDANLARDA ŞƏHİD OLDU
Qəhrəmanlar qəhrəmanı,
Zindanlarda şəhid oldu.
Kürd xalqının pəhləvanı,
Zindanlarda şəhid oldu.

Düz amalla haqqa doğru,
Haqq arayıb oldu oğru.
Dağ vüqarlı dağlar oğlu,
Zindanlarda şəhid oldu.

Silkələdi dağı-daşı,
Əzdi neçə diğa başı.
Tarixlərin qan yaddaşı,
Zindanlarda şəhid oldu.

Doqquz ədəd vətəlyotu,
Neçə dənə samalyotu,
Məhv edən yüz plamyotu,
Zindanlarda şəhid oldu.

Göylər kimi coşub dolan,
Heyif səndən, oldun talan.
Yaddaşlarda izi qalan,
Zindanlarda şəhid oldu.

Mən Küskünəm qəlbim qandı,
Bu əzaba ruhum yandı.
Düşünməyin bu asandı,
Zindanlarda şəhid oldu.

TARİYEL KÜSKÜN

Bəli, xalqına vətəninə bağlı olan, hələ Qərbi Azərbaycanda el arasında özünə məxsus ad qazanan Misto, Qarabağ məsələsində mənfur erməni qonşularımız xalqı narahat etməyə başlayanda, ətrafına cavanları yığaraq onlara qarşı kəskin mübarizə aparmağa başladı. Sonda xalqla birlikdə

yaratdı və ermənilərə qarşı qəhrəmancasına mübarizəyə başladı və unudulmaz igidliklər göstərərək xalq arasında qorxmaz, igid, cəsur, "Niva" ilə tankı ermənilərdən alan, neçə-neçə erməni başı kəsən, Ağdərə döyüşlərində onlarla tankı topu qənimət götürən, onlarla düşmən vertalilyotunu vuran, Misto

xəbərini eşidən Misto dözməyərək təzyiqdən beyninə qan sızaraq dünyasını dəyişdi. Keçən il bu zaman Mistonun dəfinində insan əlindən yer yox idi. Bu gün onun ölümünün il dönümüdür, Kazağıstandan, Krasnadardan, Azərbaycanın müxtəlif bölgələrindən qardaşları, qohumları, onu istəyən dostları

doğma vətəni Vedibasar mahalından köçərək İsmayilli rayonunun Roşen kəndində məskunlaşdılar. Ermənilərin Azərbaycan xalqına qarşı apardıqları münaqişəyə və müharibəyə dözməyərək Cəbhə xəttindən uzaq olan Roşen kəndindən köçərək, Dağlıq Qarabağa sərhəd olan Goranboy rayonunun Veyisli kəndinə yerləşərək ətrafına igid oğlanları yığıb, Goranboy batalionu

ləqəbi ilə xalq arasında tanınan Xosrov Mustafayev elin, obanın hörmətini qazanaraq xalqın həqiqi qəhrəmanına çevrildi. Sağlığında Mistonun qəhrəmanlığından bəhs edən video filmlər çəkildi, göstərildi, müxtəlif telekanallarda nümayiş etdirildi, haqqında çoxlu sayda dəyərli məqalələr yazıldı... Sonda on iki il iş verildi və məhbus həyatı yaşayan müddətdə, atasının ölüm

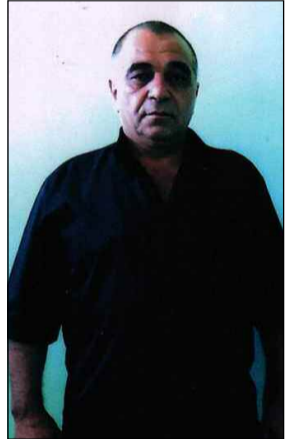
onu yad edərək yığışib, Misto haqqında yaddaşlarında qalan xatirələri yanıqlı-yanıqlı danışaraq yad edirdilər və çox təəssüflənirdilər ki, belə bir qəhrəman ömrünün oğlan çağında dünyasını dəyişib soyuq məzarda yatır. Bəli, Misto xalqı üçün yaşadı və xalqın yolunda canını qoydu. Allah rəhmət etsin, yeri cənnət olsun, məzarı nurla dolsun! Amin!

ƏFSANƏVİ "MUSTO" LƏQƏBLİ QƏHRƏMANIN VƏFATINDAN 12 İL ÖTDÜ

Qarabağ müharibəsi zamanı düşmənin doqquz helikopterini, bir təyyarəsini və bir neçə tank-beter, eyni zamanda külli miqdarda hərbi-sursat qənimət olaraq ələ keçirən, iki dəfə "Azərbaycan bayrağı" ordeni ilə təltif olunmuş Qarabağ müharibəsinin iştirakçısı, Goranboydakı 157 sayılı briqadanın komandir müavini Xosrov Mustafayev noyabrın 6-da cəza çəkdiyi 13 sayılı cəzaçəkmə müəssisəsində ürək tutmasından vəfat etmişdir. Adı siyasi məhbus siyahısında olan Xosrov Mustafayev 1995-ci il, martın 17-də XTPD-nin ("OMON") Bakıdakı bazasının ləğvində iştirak etməkdən boyun qaçırdığına görə, uzun müddət axtarışda olmasına baxmayaraq, özü prokurorluğa getmişdi. Hüquq müdafiəçilərinin təqdimatı ilə Xosrov Mustafayev adı Avropa Şurasının siyasi məhbuslar üzrə məruzəçisi Kristofer Ştrasserin siyasi məhbuslar siyahısına salınmışdı. O, 55 yaşında ürək tutmasından vəfat etmişdir. Verilən məlumata əsasən, Xosrov Mustafayev azadlığa çıxmasına bir neçə ay qalırdı.

Xosrov Mustafayev və onun keçdiyi döyüş yolu haqqında geniş məlumatı növbəti sayımızda dərc edəcəyik.

Allah rəhmət ələsin, qəbri nurla dolsun!

Xalq və el üçün yaşayan Misto ləqəbli Xosrov Mustafayevin ölümündən on iki ötdü

da kalmıştı.

İsmi çox duymuştum. 1993 yılında Bakı'da yüz yüze tanışma firsətımız oldu Misto'yla. Benden dokuz yaş büyüktü, bir de halk arasında ün salmış birisiydi. Bu iki nedenle kendisini bir küçük kardeş saygısıyla selamlamıştım. İlk sorusu şöyle olmuştu: "Evet, Hejar, anlat görelim Kurdistan'da ne var ne yok?" Ve koyu bir sohbet dalmıştık.

Serti, asi ve itirazcı bir kişiliği olduğu intibasını yaratmıştı bende. Konuşurken sık sık sözümü kesmiş, itiraz etmiş, kendi yorumunu katma ihtiyacı hissetmişti. Ancak bu itirazcı özelliği itici değil, çekici gelmişti bana. Çevresine insanları toplayabilme, yönetme özelliği, bu çekiciliğinden kaynaklanıyor-

Mistoye Rezake Nevo vefatından on yıl geçti

yaşama veda ettiği haberi geldi...

Mistoyê Rezakê Nevo (Xosrov Mustafayev), 27 Kasım 1957'de Ermenistan SSC'nin Vêdi ilinin Yengice köyünde doğmuş, 1989'da Ermeni-Azeri savaşı sonucunda ailesi ile birlikte Azerbaycan'a taşınmak zorun-

du herhalde...

Ermenistan ve Azerbaycan arasında başlayan Karabağ uğruna savaşın ilk yıllarından itibaren Azerbaycan'ın Goranboy ilinde kendi yakınlarından bir askeri birlik oluşturmuş, ailesi ile birlikte kovulduğu Ermenistan'ın

ordu güçlerine karşı savaşta aktif yer almış, kısa sürede Azerbaycan Cumhuriyeti 157. tugay (Goranboy tugayı) komutan yardımcısı görevine yükselmişti.

Geçen yüzyılın 90'lı yılların başlarında Bakı'de ve Azerbaycan'ın diğer illerinde "Misto" ismi tüm vatandaşlar nezdinde kahramanlık sembolüydü. "Beyaz atlı prens" unvanlı bu Kürd hakkında efsaneler oluşturulmaya başlanmıştı.

Karabağ savaşındaki üstün hizmetlerinden, gösterdiği kahramanlıklardan dolayı kendisine iki kez (1 Ocak 1994 ve 5 Ekim 1994) Azerbaycan Cumhuriyeti'nin en yüksek ödülleri olan "Azərbaycan bayrağı" nişanı verilmiş, 24 Ocak 2006 tarihinde "ağır cinayet işlediği" gerekçesiyle Azerbaycan Cumhurbaşkanı'nın özel kararıyla bu ödüllerden mahrum edilmişti.

1995'de Karabağ savaşını kaybetmiş, resmi topraklarının yüzde 20'sini Ermenistan'a kaptırmış Azerbaycan halen çalkalanmaya devam ediyordu. Bu süreçte iktidar, Xosrov Mustafayev'i devlete karşı kıyam kaldırdığı iddia edilen Azerbaycan Cumhuriyeti Özel Polis Kuvvetleri eski komutanı, Laçın-

lı (eski Kızıl Kurdistan) bir Kürd olan Rövsen Cavadov'a karşı savaşmaya yönlendirmek istedi. Misto'unun yanıtı net oldu: "Ben eski silah arkadaşlarıma karşı silah kaldırmam!".

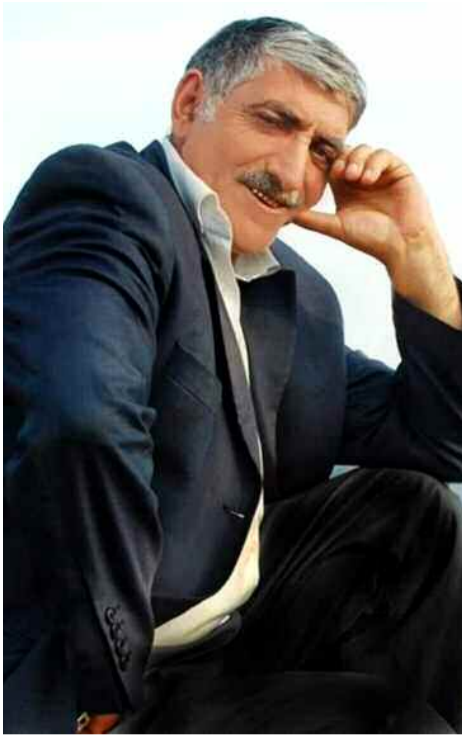
Bu olaydan sonra Azerbaycan'da kendisi açısından durum kötüleşeceğini fark eden Misto, Rusya'nın Krasnodar diyarına taşınmak zorunda kaldı. 2003 yılında Azerbaycan devletinin verdiği ısrarlı güvencelere inanarak Bakı'ye geldi ve havadan sudan gerekçelerle tutuklanarak 1995 yılında "Azərbaycan devletine karşı silahlı birliğe katılma ve

vatana ihanet" suçundan 10 küsur yıl mahkumiyet cezası verilerek cezaevine konuldu. Ve 9 yıl hükümlü olarak zindan yattıktan sonra, özgürlüğe kavuşmasına 17 ay kala Gobustan zindanında ölüm buldu. Ölüm nedeni: "bilinmezlik" ve "muhtemelen kalp krizi"...

Diaspora'da devletler oyununun kurbanı ünlü bir Kürdün kaderi işte...

Misto'un amcası oğlu, yakın arkadaşım Bariyê Refo ile konuşuyoruz. Gözleri hep dolu. "Ne diyeyim, kuş gibi sürüsünden ayrı uçan bizlerin kaderi böyledir" diyor ve ekliyor: "Misto'un, Azerbaycan devleti sınırlarının korunması için tek başına bir ordu kadar hizmeti olduğunu herkes biliyor. Sonu zindan ve ölüm oldu..."

Misto'nun sadece Azerbaycan'a değil, Kurdistan özgürlük davasına da hizmetleri olmuştu... Bar'ye birlikte bu hizmetleri de anımsıyoruz. Misto olayı bizlere şunu bir daha anlatıyor; bireysel olarak ne kadar güçlü olursan ol, özgür bir ülken olmadıkça her yerde karınca gibi ezilirsin...

Məhəbbət Kəlbəcərli

DÜŞƏYDİM

Yenidən baxışlar "ocaq" çataydı,
Gözlərin odunda "qana düşəydim" !
Mən yarı sevəndə, yar özgəsinə,
Çəkilib içimdə "qına" düşəydim !

Qaydam ömrümün erkən yaşına,
Telimdən illərin rəngi daşına.
Qızlar yığılanda bulaq başına,
Adım çəkildə "sona" düşəydim !

Kamanla dərdləşib, neylə əlləşib,
Məhəbbət, eşq adlı "meylə" əlləşib.
Yer ilə "dilləşib", göylə "əlləşib",
Sevgi dünyasında sana düşəydim !

ŞEİR YAZMAĞIM GƏLİR

Duyğularım daşib ki,
Həddin elə aşib ki.

Yoxsa aqlım "çaşib ki",
Şeir yazmağım gəlir !

Bərkiyəm, dözəm naza,
Name yazam o qıza.
Təzədən "çəkə duza",
Şeir yazmağım gəlir !

Üzüləm tel-tel olam,
Daşdanam sel-sel olam.
Əriyəm dil-dil olam,
Şeir yazmağım gəlir !

Dağım elə çəkilə,
Boş əl telə çəkliə.
Həsərət zilə çəkilə,
Şeir yazmağım gəlir !

Ulduzlarla yarışam,
Göydə Ayla sarışam.
Hicran ilə barışam,
Şeir yazmağım gəlir !

Gəncə 06.11.2024.

Hinara Tajdin

NEKİN TECEWİZİYƏ

Ca binhêrin îro kî bûye xîretkêş,
Bûye pêşewiyê netewa meye pêş,
Wekî ew nizanê dostî, mirovhizî,
Orta herd birada dike tecewizî.

Delîl halên me wekî mirovên wisa,
Devê xwe davîjin miletên me wiha,
Kevir davîjin, ser kanîya şêlû dikin,
Hêrs û kîna xîretkêşên me radkin.

Ew bûne lîdêrn û hel-helê dinê,
Mafên azadîyê hela qet nizaninê,
Newekehev, dijminatî, bê tifaqîyê
Dikin li navbera me xûşk û biratîyê.

Winda kirine şerm, neji maye şeref,
Dinîya alem dikene, me dikine qerf,
Em bûne çar-pênc perçe, bir-birî bûne,
Yekîtiya miletê me loma jî tûne.

Derxin ji nava meda kesên bê wijdan,
Serbestî çêkin em gelê xwera wetan,
Mafên xwey aza serbilind biparêzin,
Kurdistan destê dijminada derxînin.

Xof nekin, serên yê wisa hilqetînin,
Nevbera du birada firqî çêdikin,
Heya nava meda Bekoy Ewan hebin,
Emê herdem, her gav, timê bê tifaqbin.

Em xweş bikin dilê xwe
Ji bona Kurdistana xwe

Îro dilê me tev xweş e
Xelas bûn rojên reş e

Seyda Mêrdîni
06/11/2024

CENGAWERÊ GELÊ XWE ME

Ez striyê di çavê tirka me
Kêbir û daxê cergê wa me
Cengawerê gelê xwe me
Dem û gava li qada me.

Ez sozdarê doza xwe me
Li pey doza gelê xwe me
Sir û serma l'min ne xeme
Şev û rojan li ser pîya me.

Ez pêlwanê dil birîn im
Kul û keseran dicivînim
Li ser riyan dergevanim
Sibê û êvara ser niga me.

Ez leşkerê nav qada me
Bi eşq û evîn serhilda me
Aştî û aramî ji bo wê me
Serî jî here li dû dozê me.

Seyda Mêrdîni
05/11/2024

Mela Bedirxan

LI WELATÊ BAV Û KALAN

Li warê mi Kurdistan
Li welatê bav û kalan

Roj derket ji birca xwe
Ronî dikir derdora xwe

Rojek xweş bi xêr û ber
Êlihiya xwe da bûn der

Xwe dan berojk û tavê
Rûgeş di bûn ji xunavê

Yek û yek hatin civîyan
Rewşa hevdû pirsîyan

Dem û kêlik derbas bû
Roj li ezman winda bû

Ew berjêr bûn nav malan
Bû teq û reqa mertalan

Vêga em mane hejar
Ji dest dijmin û neyar

Em ketin kolanên tarî
Şev û reşe agir dibarî

Heyv avêt ji ezmanê jor
Stêrkan xwe da bûn dor

Me dilê dijmina qetand
Pê birîna xwe kewand

Cizîrya bang kirin heve
Em çêkin qeyd û peyve

Peyvê me tev watedar
Dilê me eşq û evîndar

Wek evîna mem û zînê
Dil li bekoyan diteqînê

Tev dan hevdû destê xwe
Soz û ehd peymanaxwe

Rê heval dostê hev bin
Bermalîya nîştîman bin

Adil Cefakes

AY MƏNİM POZULAN YUXUM

Yata bilmədiyim yuxusan mənə,
Ay mənim hər gecə pozulan yuxum.
Uzun gecələrin, lal gecələrin,
Qara yaddaşına yazılan yuxum.

Hər gecə adına şam yandırırım,
Ağzımda dualar dolandırırım.
Özümü vüsala inandırırım,
Hər səhər xeyirə yozulan yuxum.

Bütün məndən başqa sevenlər yatır,
Vüsala qovuşur, arzuya çatır.
Adiləm, qayıt gəl, yuxumu artır,
Qoy biraz çoxalsın az olan yuxum.

Şəmsəddin Həkəri

ÇƏKİRƏM

Hərdən xəyallarım düyün düşəndə,
Gəlib keçənləri başa çəkirəm.
Çiyнімdə dünyanın ən ağır yükü,
Baxmıram bu ömrə, yaşa çəkirəm.

Bircə ruhum qalıb can davasında,
Batıb gəmilərim qəm dəryasında.
Mən ki yaradanın bu dünyasında,
Həsərət, hicranı qoşa çəkirəm.

Şəmsəddin, nə oldu şirin arzular?
Axtarsan tapmarsan diyarbadıyar.
Hələ ölməyimə bir ümid də var,
Demə, karvanımı boşa çəkirəm.

Başbakan Barzani'den Trump'a: Birlikte çalışmayı sabırsızlıkla bekliyorum

ABD'de bir kez daha başkanlığı ceza kanunu hükmünce ABD seçilen Donald Trump hakkında Başkan Trump hakkında yakalama

Irak'ta yaklaşık 4 yıl önce yakalama kararı çıkarılmıştı. Irak Parlamentosu Hukuk Komitesi üyesi Muhammed Abdulemir Anuz, mahkemenin kararına saygı duyulması gerektiğini söyledi.

ABD seçimlerinin resmi olmayan sonuçlarına göre başkanlık için gereken delege sayısını aştığı duyurulan Trump, Florida'da zafer konuşması yaptı.

Trump'ın yeniden başkanlığı ilan ettiği bu dönemde hakkında ABD'nin müttefiki olan ülkelerden Irak'ta yakalama kararı bulunuyor. Başkent Bağdat'ta 3 Ocak 2020'de Amerika Birleşik Devletleri'nin (ABD) yaptığı saldırı sonucu Şii milis gücü Haşdi Şabi Başkan Yardımcısı Ebu Mehdi Mühendis'in öldürülmesinden yaklaşık bir yıl sonra ABD Başkanı Donald Trump hakkında yakalama kararı çıkardı.

Söz konusu saldırıda Ebu Mehdi Mühendis ile birlikte İranlı General Kasım Süleymani de öldürülmüştü.

Irak Yüksek Yargı Konseyi 7 Ocak tarihinde yaptığı açıklamada, Mühendis'in öldürülmesini soruşturan Rasafa Soruşturma Mahkemesi özel hakiminin, Irak'ın 406'ncı

kararı çıkardığını açıkladı.

Trump olay sonrası saldırı emri ni kendisinin verdiğini açıklamış ve "bir taşla iki kuş vurdukları" değerlendirmesinde bulunmuştu. Mahkeme heyeti ön soruşturmanın tamamlandığını, şikayetçilerin ifadelerinin alındığını ve 7 Ocak 2021 tarihi itibarıyla Donald Trump hakkında tutuklama emri çıkardığını duyurdu. Rûdaw'a konuşan Irak Parlamentosu Hukuk Komitesi üyesi Muhammed Abdulemir Anuz, "Mahkeme kararını verdi, bu karara uyulmalı ve özellikle de Irak'ın egemenliğine saygı duyulmalı" dedi.

Anuz, Trump'ın olası Irak ziyareti esnasında neler yaşanacağına dair soruya, "Bu siyasi, diplomatik bir konu ve protokol meselesidir. Iraklı yetkililerin mahkeme kararına ne denli uyaçkları iki ülke arasındaki anlaşmalara, çıkarlara ve ilişkilere bağlı" yanıtını verdi.

Irak Yüksek Yargı Konseyi, saldırıya karışan yerli veya yabancı diğer failerin bulunması için çalışmaların sürdüğünü bildirmişti.

Iraklı hukuku ve anayasa uzmanı Tarık Harb, "Rasafa

Mahkemesi'nin Trump hakkındaki kararı, herkes gibi soruşturma ve yargılama süreci için gerekli bir mahkeme tedbidir, bu emrin infaz edilip edilmemesi ayrı bir konudur" dedi.

Diplomatik ilişkilerin Düzenlenmesine İlişkin 1961 Viyana Sözleşmesine göre. Uluslararası alanda cumhurbaşkanı, bakanlar ve milletvekillerinin dokunulmazlığı bulunuyor.

İran da tutuklama emri çıkarılmıştı

İran 28 Aralık 2020 tarihinde, Kasım Süleymani'nin öldürülmesi ile ilişkisi olduğu gerekçesiyle Donald Trump dahil 36 kişi hakkında soruşturma başlatarak tutuklama emri çıkardı.

Tahran ayrıca söz konusu kişilerin Interpol tarafından kırmızı bültenle aranması için gerekli girişimlerde bulunduğunu açıkladı.

Tahran Başsavcısı Ali el-Kasimehr "Yargı Erki tarafından, Kasım Süleymani'ye yönelik terörün sevk ve idaresinde rolü olduğu belirlenen, ABD ve diğer devletlerin siyasetçi ve askerlerinin de aralarında bulunduğu 36 kişi hakkında soruşturma başlatıldı" dedi. Listenin başında Trump'ın olduğunu dile getiren el-Kasimehr, "Trump'ın görev süresi sona erse bile hakkındaki soruşturma devam edecektir" ifadelerini kullandı.

Kasım Süleymani'nin yerine Kudüs Gücü Komutanlığına getirilen İsmail Kaani de aynı süreçte, Trump'ın da aralarında bulunduğu 3 ABD'li üst düzey yetkiliyi ölümle tehdit etti.

1 Ocak tarihinde Heşdi Şabi sözcüsü Muhand Akabi de, aralarında Iraklı ve Amerikalı isimlerin de bulunduğu, suikastla suçlanan 40'tan fazla kişinin yer aldığı bir listenin bulunduğunu söyledi.

KDP Fraksiyonunun girişimleri sonuç verdi: Kerkük ve tartışmalı bölgelerde seçimde 1957 nüfus sayımı esas alınacak

Irak Bakanlar Kurulu, Kürdistan Bölgesi'nin nüfus sayımına ilişkin itirazlarını karara bağladı. Buna göre nüfus sayımında vatandaşlar ikamet ettikleri yere göre değil, doğdukları bölgelere göre kaydedilecek. Irak Bakanlar Kurulu, Kerkük nüfusu için 1957 yılında yapılan nüfus sayımının temel alınmasına karar verdi. Irak meclisindeki KDP fraksiyonunun büyük çabaları ile değiştirilen karar ile Kürtlerin Saddam dönemi demografiyi değiştirme projesinin Kürtler üzerindeki olumsuz etkisi

azaltılıyor. Bu biçimde Kürtler Kerkük başta olmak üzere 140. madde kapsamındaki Şengal, Xanaqin, Diyaya gibi yerlerde yaşamasalar bile buradaki nüfusa dahil edilecekler.

Irak'taki genel nüfus sayımı yapılması kararından sonra KDP Fraksiyonu ve KDP'li başkan Şahavan Abdullah Kürtlerin mağdur olmasını engellemek için hukuki ve diplomatik bir süreç başlatmış ve Kürdistan bölgelerinin tarihi yapısını koruma altına alınması için çalışmıştı. Kürdistan Bölgesi hükümeti de konuya müda-

hal olmuştu.

Buna göre 1957 nüfus sayımından sonra Kerkük'te ikamet eden aileler için geldikleri yerler baz alınacak. Bu da Kürdistan Bölgesi dışındaki Kürt bölgelerindeki Kürtlerin çıkarına olacak.

Kerkük'ün nüfusu 1957 nüfus sayımına göre şöyle: 187 bin 593 Kürt, 109 bin 620 Arap, 83 bin 371 Türkmen, 1605 Hristiyan.

Irak, Kürdistan Bölgesi ve Kürdistan bölgelerinde genel nüfus sayımının 20 Kasım'da yapılması planlanıyor.

Irak Planlama Bakanlığının verilerine göre 2030 yılına kadar ülke nüfusu 51 milyona 500 bine ulaşacak.

Nüfus sayımı, Kerkük'ün ve Kürdistan Bölgesi dışındaki Kürdistan bölgelerinin kaderini belirleyecek Irak anayasasının 140. maddesinin uygulanmasının aşamalarından biri. Sürecin sonuçları karar alma süreçlerinde esas alınacak, dolayısıyla nüfus sayımı Kerkük açısından önem taşıyor.

Neçirvan Barzani'den Trump'a tebrik mesajı: Birlikte çalışmayı dört gözle bekliyorum!

Neçirvan Barzani, ABD'nin 47. Başkanı Donald Trump'ı zaferinden ötürü tebrik etti. Neçirvan Barzani

"Ortaklığımızı daha da güçlendirmek ve ikili ilişkileri derinleştirmek için birlikte çalışmayı dört gözle bekliyorum" dedi. ABD'de başkanlık seçimlerinin resmi olmayan sonuçlarına göre 47. Başkan Donald Trump oldu. Trump bir konuşmayla zaferini ilan etti.

Kürdistan Bölgesi Başkanı Neçirvan Barzani X hesabından yayımladığı mesajda Donald Trump ve yardımcısı JD Vance'i tebrik etti.

Trump ve Vance'i etiketleyen Başkan Neçirvan Barzani mesajında şu ifadelerle yer verdi:

"Başkan Donald Trump ve Başkan Yardımcısı seçilen JD Vance'i seçim zaferlerinden dolayı en içten tebriklerimi sunarım.

Kürdistan Bölgesi, Irak ve Amerika Birleşik Devletleri arasındaki ortaklığımızı daha da güçlendirmek ve ikili ilişkileri derinleştirmek için birlikte çalışmayı dört gözle bekliyorum."

DEM Partili Koçyiğit "Kayyum Kürtlerin iradesine atanmıştır" diyemedi, Kürtler tepki gösterdi

DEM Parti grup başkanvekili Gülistan Kılıç Koçyiğit bu gün sabah saatlerinde Batman, Mardin ve Halfeti belediyelerine kayyum atanmalarına ilişkin olarak mecliste bir konuşma yaptı. Koçyiğit

konuşmasında kayyumun atanma nedeni olarak ekolojik ve cinsiyet özgürlükçü paradigmayı öne çıkardı fakat bir türlü Kayyum Kürtlerin iradesine atanmıştır diyemedi. Koçyiğit'in sözleri sosyal medyada tepki çekti...

DEM Parti Grup Başkanvekili Gülistan Kılıç Koçyiğit kayyumlara ilişkin olarak şunları söyledi:

"Şunu da söyleyelim, bizim belediyelerimiz aynı zamanda yürüttüğümüz demokratik, özgürlükçü ve kadın özgürlükçü ve ekolojik paradigma yani katılımcı yani halkı esas alan, toplumu esas alan belediyeçilik hizmetleri nedeni ile de hedeftirler. Neden? Çünkü AKP bütün belediyelerde rantı, talanı kendisi için rehber edinmiştir. İşte 31 Mart seçimlerinde bütün talan ve yolsuzluk muslukları kesildiği için kendi çetelerine giden rant hortumları tıkanıyor için bu gün yeniden halkın kaynaklarına çökmek için kayyumu devreye koydular. İşte en büyük kaynaklara sahip Esenyurt belediyesine çökmelerinin orayı gasp etmelerinin nedeni de aynı zamanda budur. Bölge belediyeleri Batman'ın, Hakkari'nin, Halfeti'nin gaspedilmesinin temel motivasyonun kaynaklarından birinde yine rant ve kaynaklara çökme olduğunu çok iyi biliyoruz."

Koçyiğit'in konuşmasına Kürtler sosyal medyada büyük tepki gösterdi. Kürtler Koçyiğit'in asıl neden olan Kürt kimliği meselesini dile getirmemek için bir sürü cümle kurduğunu fakat gerçek nedeni hiç söylemediğini belirttiler.

Mesrûr Barzanî beşdarî ahenga Roja Serxwebûna Amerîkayê bû

Serokê Hikûmeta Herêma Kurdistanê Mesrûr Barzanî beşdarî merasima Roja Serxwebûna

Amerîkayê dibe.

Serokê Hikûmeta Herêma Kurdistanê Mesrûr Barzanî îro 04.11.2024ê danê êvarê li Hewlêrê beşdarî merasîma Roja Serxwebûna Amerîkayê bû. Danezana Serxwebûnê ya Dewletên Yekbûyî, belgeyek e ku di 4ê Tîrmeha 1776an de ji aliyê Kongreya Kolonyal a Amerîkî hatî pejirandin. Ev roj jî bû sembola serxwebûna Dewletên Yekbûyî yê Amerîkayê û ragihandina serdemek nû di dîroka wê de.

Li Xelfetiyê 8 kesên din hatin desteserkirin

Li navçeya Xelfetiyê ya Rihaya Bakurê Kurdistanê 8 kesên din hatin desteserkirin û hejmeta

desteserkiriyên gihîşt 16an.

Wezareta Karên Navxwe ya Tirkiyeyê 4ê Çiriya Paşîn bi daxuyaniyeke nivîskî da zanîn ku wan qeyûm daniye ser şaredariyên parêzgehên Mêrdîn û Êlihê û navçeya Xelfetiyê ya Rihayê.

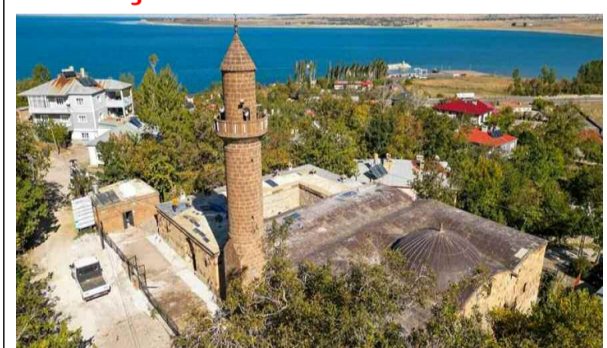
Gele Bakurê Kurdistanê li gelek bajar û navçeyan protestoyan li dar dixê û vê biryarê şermezar dike. Polîs jî li gelek deveran êrişî xelkê dikin û gelek kesan bi lêdanê desteser dikin.

Li Xelfetiyê jî gelek protesto hene û doh 8 kes hatibûn desteserkirin.

Li Xelfetiyê îro jî 8 kes bi hinceta ku beşdarî protestoyan bûne hatin desteserkirin.

Kar û barên wan 16 kesan ên li Gerîndehiya Ewlehiyê berdewam dikin.

Wan - Mizgeft û Medreseya Êzdîn Şêr a dîrokî tê restorekirin

Mizgeft û Medreseya Êzdîn Şêr a dîrokî ya li navçeya Westanê ya parêzgeha Wanê tê restorekirin.

Parêzgariya Wanê û Midûriyeta Giştî ya Weqfan Mizgeft û Medreseya Êzdîn Şêrê li gorî serreseniya wê restore dikin.

Mizgeft û Medreseya Êzdîn Şêr di navbera salên 1387-1410an da hatiye çêkirin û yek ji navendên girîng ên geştyariyê ye. Tîmeke 20 kesî ya Parêzgariya Wanê û Midûriyeta Giştî ya Weqfan dest bi xebatên restorasyonê Mizgeft û Medreseya Êzdîn Şêr kirine. Tîmên restorasyonê dîwarên hundirîn ên ku xirab bûne û beşên dîwêr ên hilweşiyane temîr dikin.

Serok Barzanî pêşwaziya Balyoza Amerîkayê kir

Serok Mesûd Barzanî îro 4.0.11.2024, pêşwaziya Balyoza Amerîkayê li Iranê Alina Romanowski kir.

Di hevdîtinê de ku Konsulê Giştî yê Amerîkayê li Hewlêrê Steve Bittner jî tê de amade bû, Balyozê Amerîkayê pîrozbahiya serkeftina hilbijartinên Parlamenteya Kurdistanê li Serok Barzanî kir. Tekez jî kir jî, lidarxistina hilbijartinên Parlamenteya Kurdistanê di keşeke demokratîk û aram de û di vê rewşa aloz a navçeyê de, wêneyeke hêja ya Herêma Kurdistanê nîşanî her kesî da.

Serok Barzanî spasiya civaka navdewletî û Komîsyona Bilind a Hilbijartinan kir ku tevî hebûna çend pîrgirêkên teknîkî, lê rola wan di serkeftina hilbijartinên Parlamenteya Kurdistanê de hebû. Di beşeke din a vê hevdîtinê de, behsa pêngavên pêkanîna hikûmeta nû û

danûstandinên di navbera aliyên de hate kirin û Serok Barzanî ragihand, PDK'ê tîmeke ji bo pêkanîna hikûmetê û bernamaya hikûmeta dahatû pêk aniyê û vetoya wê li ser ti aliyekî nîne.

Her di vê hevdîtinê de, ronahî

hate xistin ser rewşa siyasî û ewlehî ya navçeyê û pêşhatên dawî yê Rojhilata Navîn hatin û bîr û nêrînên xwe derbarê prosedura siyasî ya Iraqê û hilbijartina serokê nû yê parlamenteya Iraqê de diyar kirin.

ZAXO - Keçeke din a Kurd a Êzidî hat rizgarkirin

Keçeke din a Kurd a Êzidî hat rizgarkirin û vegeriya Herêma Kurdistanê nava malbat û merivên xwe.

Berpirsê Ofîsa Rizgarkirina Kurdên Êzidî Husên Qaîdî diyar kir ku Serokatiya Herêma Kurdistanê heta hemû kesên revandî werin rizgarkirin dê xebatên xwe bidomîne.

Li Zaxoyê ji bo keça Kurd a Êzidî ya bi navê Asya Kemalê ku ji aliyê DAIŞê ve hatibû revandin merasîmek hat lidarxistin.

Merasîm ji aliyê Ofîsa Rizgarkirina Kurdên Êzidî ve hat saz kirin.

Asya Kemal sala 2014an dema DAIŞê êrişî Şingalê kiribû hatibû revandin ku wê demê 16 salî bû.

Asya Kemal niha 26 salî ye û ji vegera nava malbat û merivên xwe gelekî kêfxweş e.

Asya Kemalê diyar kir ku di 10 salên dawî de ew gelekî westiyaye û wiha got:

"Di 10 salên dawî de ez gelekî westiyam, li hemberî min gelekî xirab bûn.

Niha gelekî kêfxweş im, piştî 10 salan ez rizgar bûm.

Ez nizanîm dê çi bêjim. Spasiya we dikim.

Ez spasiya Herêma Kurdistanê dikim ku ez rizgar kirim."

Kemal Çetoyê bavê Asyayê li ser rizgarbûna keça xwe anî ziman:

"Ez hêvî dikim ku hemû keçên di destê DAIŞê de werin rizgarkirin."

Piştî êrişên DAIŞê yê li Şingalê serokwezîrê wê demê yê Herêma Kurdistanê û serokê niha yê Herêma Kurdistanê Nêçîrvan Barzanî, ji bo rizgarkirina keçên Kurd ên Êzidî, Ofîsa Rizgarkirina Kurdên Êzidî ava kir.

Ofîsa Rizgarkirina Kurdên Êzidî niha girêdayî Serokatiya Herêma Kurdistanê ye û bi hezaran Kurdên Êzidî rizgar kirine.

Berpirsê Ofîsa Rizgarkirina Kurdên Êzidî Husên Qaîdî di konferansa rojnemegeriyê de got:

"Wekî ku me soz dabû dê hewlên me yê rizgarkirina

revandiyên bidomin.

Şîreta birêz Nêçîrvan Barzanî jî her wisa ye. Heta ku revandiyek jî hebe bidin dû meseleyê.

Beriya bi 3 mehan me zanî ku ew keçik li cihekî diyar ê welatekî ye.

Ofîsê ji bo rizgarkirina wê dest bi hewlên xwe kir.

Îro me karî em wê vegerînin nava malbat û merivên wê yê li Herêma Kurdistanê.

Ji malbata Asya Kemalê 30 kes hatibûn revandin û heta niha 28 kes ji wan hatine rizgarkirin.

Heta niha 3 hezar û 583 kes hatine rizgarkirin û 2 hezar û 590 kes mane ku werin rizgarkirin.

Em soz didin ku heta kesek mabe em dê bidin dû meseleyê."

CENTCOM: Li Sûriyê û Iraqê 163 çekdarên DAIŞê hatin kuştin

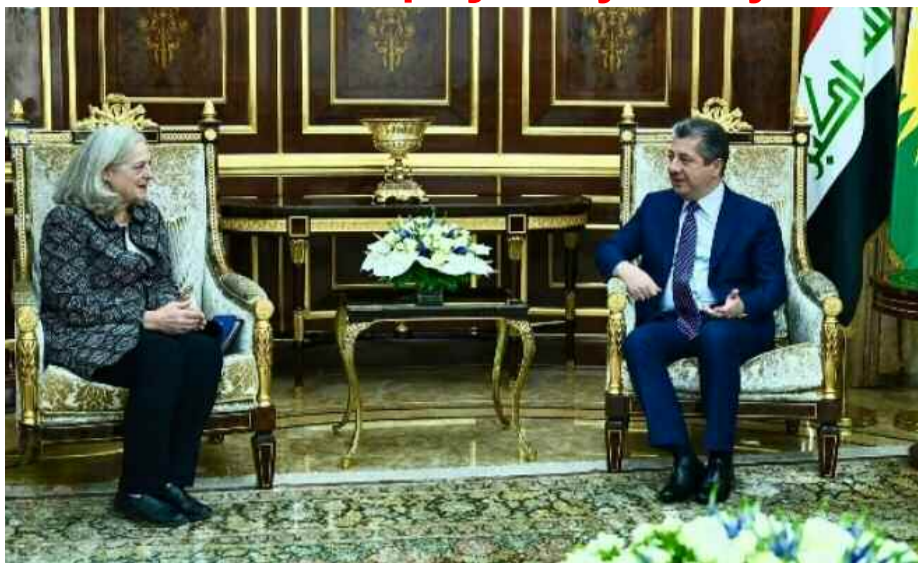

Fermandariya Hêzên Navendî yê Amerîkayê (CENTCOM) li Iraq û Sûriyê kuştina 163 çekdarên rêxistina terorîst DAIŞê ragihand.

CENTCOMê bi daxuyaniyeke ser medya civakî eşkere kir, hêzên wan ji 29ê Tebaxa borî ve bi hevkarîya hêzên şîrîkên li Sûriyê û Iraqê, 95 operasyon li dijî DAIŞê pêk anîne.

CENTCOMê da zanîn, di wan operasyonan de, 163 çekdarên DAIŞê hatine kuştin û 33 hatine girtin, di nav de 30 serkirdeyên pilebilind hene.

Mesrûr Barzanî pêşwaziya Balyoza Amerîkayê li Iraqê kir

Serokê Hikûmeta Herêma Kurdistanê Mesrûr Barzanî îro 04.11.2024 pêşwaziya Balyoza Amerîkayê li Iraqê Alina Romanowskî kir.

Serokê Hikûmeta Herêma Kurdistanê pêşwaziya Balyoza Amerîkayê li Iraqê dike û pê re

danûstandinan li ser hin mijarên girîng dike.

Wekî ku di ragehandina hikûmetê de amaje pê hatiye dan, tewerê serekî yê danûstandinan "girêdayî rêkar û amadekariyên pêkanîna kabîneya nû ya Hikûmeta Herêma Kurdistanê bû".

Wê ragehandinê eşkere jî kiriye, "Her du alî li ser giringiya hevîfêmkirina aliyên siyasî ji bo pêkanîna kabîneya nû di zûtirîn dem de hevnerîn bûn, ji bo ku berdwamiyê bide kar û pirojeyên xwe yê xizmetkarî û xizmeta tevaya welatî û pêkhatiyên Herêma Kurdistanê bike."

Herwesa di wê ragehandinê de hatiye, "Serokê Hikûmeta Herêma Kurdistanê tekez li ser wê yekê kiriye ku, pêdivî ye pêkanîna hikûmetê li ser bingeha dengên aliyên siyasî û encamên hîlbijartinan be û hikûmeteke seranserî û bihêz û hevgirtî be."

Di pareke din a wê civînê de, her du aliyên dîtin û nerînên xwe li ser şer û aloziyên Rojhilata Navîn li hev guhertin. Her du alî li ser parastina ewlehî û seqamgiriya deverê û dûrxistina encamên wan şer û aloziyan li ser Iraqê û Herêma Kurdistanê hevnerîn bûn.

Serokê Hikûmeta Herêma Kurdistanê pêşwaziya Balyozê Brîtanyayê kir

Îro 6.011.2024, Serokê Hikûmeta Herêma Kurdistanê, pêşwaziya Balyozê Brîtanyayê li

Iraqê Stephen Hitchen kir.

Di hevdîtinê de hewl û amadekariyên pêkanîna kabîneya nû û rewşa giştî yê Iraqê û rewşa Rojhilata Navîn hatin gotûbêj kirin.

Balyozê Brîtanyayê proseya gera şeşemîn a hîlbijartinên Parlamentoya Kurdistanê ku bi awayekî aştiyane û bi rêkûpêk birêve çû, bilind nirxand û pîrozbahîya serkeftina proseyê li serokwezîr kir.

Herwaha her du aliyên tekezî li ser giringiya pêkanîna kabîneya nû di zûtirîn dem de kirin.

Serokwezîr Mesrûr Barzanî tekezî li ser wê yekê kir ku me ti veto li ser beşdariya ti aliyekî nîne û em dixwazin Hikûmeteke berfireh, bihêz û yekgirtî li ser encamên hîlbijartinan û dengên aliyên siyasî bê avakirin. Herwiha behsa mafên darayî yê Herêma Kurdistanê û destpêkirina hinartina petrolê hat kirin.

Ciwanên Kobanê berxwedana ciwanên Bakurê Kurdistanê silav kirin

Bi dehan Tevergera Ciwanên Şoreşger û Jinên Ciwan bi meşekê berxwedana ciwanên Bakurê Kurdistanê silav kirin. Endamên Tevergera Ciwanên Şoreşger û Jinên Ciwan ê bi çalakiyekê berxwedaniya ciwanên Bakurê Kurdistanê silav kirin û diyar kirin ku ew ê pişt-girî bidin ciwanên Bakur.

Meş ji qada Jina Azad dest pê kir û heta ber bi qada Aşitî ve devam kir.

Di meşê de bê navber dirûşmeya "Bijî berxwedana Bakur" hat qîrkirin. Piştî jî meş gihîşt qada Aşitî û li wir deqeyekê rêz hat girtin.

Endamê Tevergera Ciwanên Şoreşger a Kantona Firatê Mihemed Mehmûd axivî û diyar kir ku dewleta Tirk li her derê bin ket û êdî dest avêt şaredariyên ku bi dengê gel hatibûn hîlbijartin.

Mehmûd wiha got: "Dewleta Tirk li çiyayên azad, li bakur û Rojhilatê Sûriyê û heta li Îmraliyê jî bin ket û êdî dest diavêje şaredariyên Bakurê Kurdistanê. Em jî wek ciwan bi rih û can bi ciwanên Bakurê Kurdistanê re ne û em dibêjin çî ji me bê xwestin em amade ne."

Çalakî bi berzkirina dirûşmeyan bi dawî bû.

Urmiye | Rejîma Îranê 3 girtiyên Kurd bi tohmata "sîxuriya Îsraîlê" ceza kir

Îdrîs Elî û Azad Şoçeyî du kurdên xelkê Serdeştê li gel Resûl Ehmed Mihemed yê xelkê bajarê Silêmaniya başûrê Kurdistanê ji aliyê şaxê 2yem ê dadgeha Înqilaba Îslamî ya Êrmiyeyê ve bi tohmata "sîxuriya Îsraîlê" hatine cezakerin.

Esxer Cîhangîrî, berdevkê Dezgeha Dadweriya Komara Îslamî ya Îranê, roja doh (5ê mijdara 2024an) ragihandiye ku 3 kes derbarê bûyera dosyaya "cinayeta Muh-sîn Fexrîzade" de bi darvekirinê hatine mehkûmkirin, bêtî ku navên van kesan bilêv bike. Tora Mafê Mirovan a Kurdistanê daye zanîn ku, ev 3 kes li bajarê Serdeştê ji aliyê hêzên wezaretê îtila'atê ve hatine girtin û neqlî girtîgeha vê saziya ewlehiyê ya li Êrmiyeyê hatine kirin.

Ev kesên hanê çend mehan di girtîgeha îtila'ata Êrmiyê de ji bo îtirafên bi darê zorê rastî îşkenceyên laşî û derûnî hatine û piştî 3 mehan

cara yekem karene bi malbatên xwe re pêwendiya telefonî bikin.

Berpîrsên emnî, ew bi çêkirina senaryoyek "sîxuriya Îsraîlê" û "veg-uheztina alavên ku di kuştina Musin Fexrîzade de hatine bikaranîn" tawanbar kirine.

Îdrîs Elî û Azad Şoçeyî xelkê

gundê "Doleh Germe" yê Serdeştê ne ku li sînorê Serdeştê mijûlî kolberiyê bûn, li gel kasibkarê sînorî yê bajarê Silêmaniyê Resûl Ehmed Mihemed, destpêkê hemû tomet red kirine, lê ji ber îşkenceyên giran neçar mane ku tometên li wan hatine kirin li xwe rast bikin.

Xwepêşandanên li dijî qeyûman: Li 8 parêzgehan 140 kes hatin desteserkirin

Li 8 parêzgehên Tirkîye û Bakurê Kurdistan di xwepêşandanên li dijî qeyûman de 140 kes hatin desteserkirin.

Birêvebiriya Giştî ya Ewlehiyê ya Tirkîyeyê ragihand ku li 8 parêzgehên Tirkîye û Bakurê Kurdistan di xwepêşandanên li dijî qeyûman de 140 kes hatin desteserkirin.

Birêvebiriya diyar kir ku ew bi hinceta birîndarkirina 16 polîsan û 2 kesan hatine desteserkirin.

Her wiha li ser 75 hesabên torên civakî jî karûbarên yasayî hatine

destpêkirin.

Roja duşemê bi biryara Wezaretê Karên Navxwe ya Tirkîyeyê li ser şaredariyên Mêrdîn, Êlih û Xelfetiyê yê Bakurê Kurdistanê qeyûm hatin tayînkirin.

Xelkê Bakurê Kurdistanê wekî karvedan "li dijî destdanîna li ser îradeya xwe" dest bi xwepêşandanên kir û xwepêşandan heta niha jî didomin.

Gelek caran mudaxele dikin

Hêzên ewlehiyê gelek caran mudaxele dikin û îşkenceyê li

xwepêşanderan dikin.

Her wiha hejmareke zêde ya welatiyan jî tînin desteserkirin.

Birêvebiriya Giştî ya Ewlehiyê ya Tirkîyeyê di daxuyaniyekê de ragihand ku di "bûyerên civakî" de li parêzgehên Mêrdîn, Êlih, Riha, Wan û Amedê yê Bakurê Kurdistanê û li bajarên Stenbol, Antalya û Edeneyê yê Tirkîyeyê 140 kes hatine desteserkirin.

Birêvebiriya îdia kir, ew 140 kes bi hinceta ku di xwepêşandanên de 16 endamên hêzên ewlehiyê û 2 kes birîndar kirine hatine desteserkirin.

Birêvebiriya her wiha eşkere kir ku wan derbarê 75 hesabên torên civakî de jî bi hinceta "belavkirina parvekirinên provokatîv" karûbarên yasayî dane destpêkirin.

Li gorî daxuyaniyê tîman 140 kesên ku li 8 parêzgehan hatin desteserkirin birine birêvebiriya ewlehiyê û karûbarên wan ên yasayî hatine destpêkirin.

EHMEDÊ XANÎ HAYATI VE ESERLERİ

(Əvvəli ötən sayımızda)

Mümkün mü çark-ı feleğin dönmesi lehimize?
Mümkün mü bir şans yıldızının doğması bize?

Bizim içimizden de bir hükümdar çıkıversin
Bizim aramızdan da bir padişah kalkıversin

Eğer bizim de bir yüksek başlımız bulunsaydı
Kendisi iyiliksever ve şiir taliplisi biri olsaydı

O zaman sikkeyle tasdik edilecekti külçemiz
Bu külçe kalmazdı böyle şüpheli ve değersiz

Şayet bizim de bir padişahımız olsaydı
Ve Allah ona bir külah layık bulsaydı

Ona da oturacağı bir taht tayin olsaydı
Elbette bizim de bir geçerliliğimiz olacaktı

Biz yetimlere merhamet edip acıyacaktı
Bizi namert olanların elinden kurtaracaktı

Asla bize galip gelmeyecekti şu Romlar
Ve olmazdı baykuş'un konuştuğu yıkıntılar

Olmazdık kendilerine hükmedilen fakir insanlar
Olmazdık Türk ve Farslara mağlup ve itaatkar

Gerçi türk ve taciklere bağımlı olmak ayıptır
Ama bu ayıp Kürtlerin ileri gelenlerin ayıbıdır

Bu, Kürtlerin hükümdar ve yöneticileri için utançtır
Şairlerin ve fakirlerin bu konuda ne suçları vardır?

Şaştım kaldım Allah'ın hikmetinde
Acaba Kürtler bu dünya devletinde

Neden böyle hep mahrum kalmışlar?
Neden hep böyle yönetilen olmuşlar?

Çünkü kendi aralarında birlik sağlamazlar
Hep ayrılık ve isyanlar içerisinde yaşarlar

Eğer biz de birlik ve beraberlik içinde olsaydık
Birbirimize uyup aramızda ittifak oluştursaydık

O zaman tamamlayacaktık hem dini hem devleti
Ve elde edecektik o zaman hem ilmi hem hikmeti

Tüm bu Romlar, Araplar ve Farslar
Hepsi bizim için hizmetçi olacaktılar

İlk günden işgalin sonlarına kadar Kürt emirlikleri biri kurulup diğeri işgal edildiğinden ve işgalciler kovulduktan sonra üçüncü bir emirlik olarak tekrar ortaya çıktığından, Kürt coğrafyası'nın siyasal haritası hep değişmekteydi. İşte biz Xanî'yi, Kürt coğrafyası sathında süreklilik kazanan bu operasyonları gerçek anlamda ifade eden, Kürt topraklarının ve onun emirliklerinin kendi öz güçleri etrafında birleşmesini savunan ve dağınık emirliklerin birbirine katılarak, işgalci iki tarafa karşı dayanabilecek birleşik bir devlet haline gelmeleri gerektiğini savunan bir fikir önderi sayıyoruz.

Kürt coğrafyası'nda burjuvazi etmenlerinin ortaya çıkmasına paralel olarak kendi etki alanını genişletme çabalarına düşen bazı Kürt emirliklerinin diğer bazılarında saldırmalarıyla patlak veren emirlikler arası savaşlar, ortak bir devlet kurulmasına olanak sağlamamış, Kürtler'e ve topraklarına büyük zararlar vermiş, kültürel ve ekonomik olarak gelişmelerini engellemiştir.

Kürt toprakları'nın parçalarının birleşmesini engelleyen ve onun ekonomik koşullarını oldukça kötüleştiren Osmanlı ve İran işgalleri de olmasaydı, Kürt emirliklerinin kendi aralarında birlik oluşturarak birleşik devlet kurmuş olacıklarını da göstermektedir. Bu arada bugün Kürtlerin ekonomik durumunun bu emirlikler döneminde nispeten çok daha kötü olduğunu da görüyoruz.

Tüm bunların kaçınılmaz sonucu ve gerekçesi olarak Xanî, kendi ulusunun bir hükümdarı (padişah) olmasını, dolayısıyla Kürt beylerinden birinin seçilerek kendisine

hükümdarın yönetimi altında gerçekleşecek olan ulusal bir birlikten başka Kürtler için bir çözüm bulamamaktadır.

Kültürel ve dilsel açıdan

Kürt coğrafyası Xanî'den önce başlayıp ve onun döneminde de devam eden ilmi ve kültürel önemli hareketlere beşiklik etmiştir. Bu hareketlerde Kürt beylerince de desteklenen medrese geleneği çok önemli bir rol oynamıştır.

IV. Murad zamanında beyliğine son verilen Bitlis beyi Mîr Abdal'ın din, tarih, dil, biyoloji, tıp ve coğrafya gibi farklı alanlara ait dört binden fazla kitabından oluşan kütüphanesi yakılmıştır.

Kürtlerin dinsel ve dilsel kültürlerinde önemli bir yer tutan ve Kürt beyleri tarafından Kürt coğrafyasının dört bir tarafından davet edilen öğretmenler tarafından ders verilen bazı medreseler şunlardır:

- 1- Mîr Abdal Medresesi
- 2- Kızıl Medrese
- 3- Şerefiye Medresesi
- 4- Davudiye Medresesi
- 5- Qehban Medresesi
- 6- Mîr Hasan Veli Medresesi
- 7- Beş Medrese
- 8- Muradiye Medresesi : Xanî'nin eğitim ve öğretim gördüğü Bayezid'deki medresedir.

Ehmedê Xanî'nin yaşadığı dönem ve ortamda dört dil önem taşıyordu. Bunlar Kur'an dili Arapça, edebiyat dili Farsça, resmi dil Osmanlı Türkçesi, ve halkın konuştuğu dil olan Kürtçe idi.

Bu dört dile de hakim olduğu anlaşılan Xanî eserlerini kendi anadili Kürtçe olarak yazmayı tercih etmiştir. 2656 beyitlik olan "Mem û Zîn" adlı eserinde yaklaşık olarak 27000 kelime kullanmıştır. Arapça 6015, Farsca

918 ve Osmanlı Türkçesi'nin 26 kelimelerinden yararlanmıştı. 20000 civarı saf Kürtçe kelime kullanmıştır.

1927 yılında yazılmış olduğu halde, Cumhuriyet'in kurucusu Atatürk'ün "Gençliğe Hitabesi"ni orjinal hali ile günümüz Türkçesi ile sadeleştirmeden okuduğumuzda bir şey anlayamaz olduğumuzu farkedebiliriz.

Sadece bu örneği gözönünde bulundurursak, 1665 yılında "günümüzde dahi eğitim dili olmayan bir dil ile" yazmaya başlayan Ehmedê Xanî "Neden sadece Kürtçe kullanmamıştır" gibi eleştirilere cevap verebileceğiz.

Xanî, "Mem û Zîn" in 2478. beyitinde Kürtçe, Arapça ve Farsça kelimelere, beyitlerini, nükteli nazım ve edebi bir ustalık olan kelime oyunu olarak birleştirmek için kullandığını açıklamaktadır.

Xanî "Mem û Zîn"i yazarken taşın altına elini koyarak büyük özverilerde bulunmuştur. Döneminin geçerli iki dili olan ve duru şarab'a benzettiği Arapça ve Farsça yerine, gereken ilgiyi göremeyeceği için tortuya benzettiği kendi anadili Kürtçe ile eserlerini yazmıştır.

Kendisi duru şarabı bırakıp tortuyu içti
Yani inci gibi bir dil olan Kürtçe'yi seçti

Bu dili düzene koydu, verdi ona bir çekidüzen
Umum halkı için cefalar çekti bunu yaparken

Ne yapayım ki pazar kesattır, durgundur
Değerli kumaşın hiçbir müşterisi yoktur

ve pazarın kesat oluşunun temel nedeni bu dil ve edebiyata sahip çıkacak bir Kürt bey'inin olmamasıdır. Dolayısıyla Xanî'yi en çok üzen şey, özelde kendi yazdıklarını, genelde Kürt dili ve edebiyatını sahiplenecek ve iktidarıyla bunu onaylayıp teşvik edecek bir Kürt bey'inin bulunmamasıdır.

Şayet bizim de bir sahibimiz bulunsaydı
Yüksek himmetli ve söz dostu olsaydı

O zaman ilim, yetenek, kemal ve de irfan
Bunlarla birlikte şiir, gazel, kitap ve divan

Eğer yanında geçerli olsaydı bütün bunlar
Onun yanında makbul olsaydı bu paralar

O zaman manzum sözlerin bayrağını kapardım
O bayrağı dünya damınının tam üstüne asardım

Şayet bize de bir kez olsun şöyle bir baksaydı
Kutlu yüzünü bir kez olsun bize de doğrultsaydı

Bu sözlerin hepsini şiir haline getirecekti
Bu pulların tümü dinara dönüşecekti

Ama her şeye rağmen Xanî, bir Kürt bey'inin yönetimini, başında Kürdün bulunmadığı bir yönetime tercih etmektedir.

Xanî'nin günümüze ulaşan ve kendisine ait oldukları kesin olan eserler dört tanedir:

- 1- Nûbehara Biçûkan
- 2- Eqîdeya İmanê
- 3- Mem û Zîn
- 4- Dîwan

1- Nûbehara Biçûkan: Çocukların İlkbaharı

Xanî Kürtçenin ilk iki dilli sözlüğü olan "Nûbehara Biçûkan" adlı eserini 1683 yılında yazmıştır. Kısa bir önsöz, 13 kıta, 220 civarında beyit ve yaklaşık 1000 Arapça kelime ile bunların Kürtçe karşılıklarından oluşan bu sözlüğünü 33 yaşında iken hazırlamıştır.

Bu Kürtçe sözlüğün giriş kısmında Kürt çocuklarının eğitimi için yazdığını açıkça belirtmekte ve çocuklara Kur'an-ı Kerim'i bitirip bitirmez ders kitabı olarak ilk önce bu sözlüğün öğretilmesini istemektedir.

Bu eser seçkin olanlar için değildir
Belki küçük Kürt çocukları içindir

Kur'an-ı bitirdikleri zaman onlar
Gözleri açılıp bilgi sahibi olmalıdırlar

Bu eser üç açıdan önem taşımaktadır.

Birincisi, Kürt alimleri, Xanî'nin bu sözlüğünü "medreselerde okutulmasını" gerçekleştirmişler ve Kur'an-ı Kerim'i bitirip medreseye başlayan Kürt çocuklarına bu kitabı ders kitabı olarak okutmuş ve ezberletmişlerdir. Medreselerin işlevini yitirdiği "Cumhuriyet sonrası"nda bile Kürt medreselerinde bu eserin okutulması ve ezberletilmesine devam edilmiştir.

İkincisi, çocuk edebiyatı alanında yazılmış ilk Kürtçe kitap olması

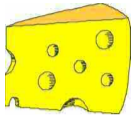
Üçüncüsü, Kürtçe yazılmış ilk iki dilli sözlük olmasıdır.

2- 'Eqîdeya İmanê: İnanç Risalesi

Xanî 70 beyitten oluşan bu eserini aruz ilminde "mutekarib" adı verilen bir vezin sistemiyle 1687 yılında yazmıştır. Bu kitapta İslam'ın inanç esaslarını bu esaslarla ilgili görüş ayrılıklarının ayrıntılarına girmeden "Sunni Eş'ari" ekol çerçevesinde işlemiştir. Nûbehar gibi Xanî bu eserini de medreselerde okutulan ders kitapları arasına katmak amacıyla Kürtçe yazmıştır. Böylece Kur'an-ı Kerim'i bitiren Kürt çocukları Nûbehar ile kendi anadillerinin temel sözcük ve terimleri ile tanışmaları, "Eqîdeya İmanê" ile de temel dini bilgileri yine kendi anadilleriyle öğrenmeleri amaçlanmıştır.

LÜĞƏTLİ ƏLİFBA-ALFABÊYA BI FERHENG

Pp

penîr

Ev çiyey? Ev penîre.
Bu nədir? Bu pendirdir.
Что это? Это сыр.
What is it? It is a cheese.

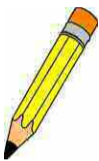
pîvaz

Ev çiyey? Ev pîvaze.
Bu nədir? Bu soğandır.
Что это? Это лук.
What is it? It is an onion.

perçemek

Ev çiyey? Ev perçemeke.
Bu nədir? Bu yarasadır.
Что это? Это летучая мышь.
What is it? It is a bat.

pênûs

Ev çiyey? Ev pênûse.
Bu nədir? Bu qələmdir.
Что это? Это карандаш.
What is it? It is a pencil.

Qq

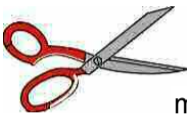

beq

Ev çiyey? Ev beqe.
Bu nədir? Bu qurbağadır.
Что это? Это лягушка.
What is it? It is a frog.

Ev çiyey? Ev qaze.
Bu nədir? Bu qazdır.
Что это? Это гусь.
What is it? It is a goose.

meqes

Ev çiyey? Ev meqese.
Bu nədir? Bu qaçıdır.
Что это? Это ножницы.
What is it? It is a scissors.

portqal

Ev çiyey? Ev portqale.
Bu nədir? Bu portağaldır.
Что это? Это апельсин.
What is it? It is an orange.

Rr

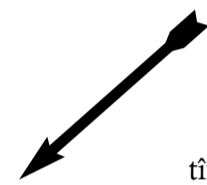
şêr

Ev çiyey? Ev şêre.
Bu nədir? Bu şirdir.
Что это? Это лев.
What is it? It is a lion.

kêwrîşk

Ev çiyey? Ev kêwrîşke.
Bu nədir? Bu dovşandır.
Что это? Это заяц.
What is it? It is a rabbit.

tîr

Ev çiyey? Ev tîre.
Bu nədir? Bu oxdur.
Что это? Это стрела.
What is it? It is an arrow.

rovî

Ev çiyey? Ev roviye.
Bu nədir? Bu tülküdür.
Что это? Это лиса.
What is it? It is a fox.

Ss

sêv

Ev çiyey? Ev sêve.
Bu nədir? Bu almadır.
Что это? Это яблоко.
What is it? It is an apple.

stêrk

Ev çiyey? Ev stêrke.
Bu nədir? Bu ulduzdur.
Что это? Это звезды.
What is it? It is a star.

se

Ev çiyey? Ev seye.
Bu nədir? Bu itdir.
Что это? Это собака.
What is it? It is a dog.

sêvik

Ev çiyey? Ev sêvike.
Bu nədir? Bu kartofdur.
Что это? Это картофель.
What is it? It is a potato.

Şş

şûr

Ev çiyey? Ev şûre.
Bu nədir? Bu qilıncdır.
Что это? Это меч.
What is it? It is a sword.

şeh

Ev çiyey? Ev şeye.
Bu nədir? Bu daraqdır.
Что это? Это гребешок.
What is it? It is a comb.

şîr

Ev çiyey? Ev şîre.
Bu nədir? Bu süddür.
Что это? Это молоко.
What is it? It is a milk.

şûşe

Ev çiyey? Ev şûşeye.
Bu nədir? Bu şüşədir.
Что это? Это стекло.
What is it? It is a glasses.

Tt

tîr

Ev çiyey? Ev tiriye.
Bu nədir? Bu üzümdür.
Что это? Это виноград.
What is it? It is a grape.

tûtî

Ev çiyey? Ev tûtiye.
Bu nədir? Bu tutuqşudur.
Что это? Это попугай.
What is it? It is a parrot.

pirtûk

Ev çiyey? Ev pirtûke.
Bu nədir? Bu kitabdır.
Что это? Это книга.
What is it? It is a book.

tîmsal

Ev çiyey? Ev tîmsahe.
Bu nədir? Bu tîmsahdır.
Что это? Это крокодил.
What is it? It is a crocodile.

Uu

utî

Ev çiyey? Ev utiye.
Bu nədir? Bu ütüdür.
Что это? Это утюг.
What is it? It is an iron.

guh

Ev çiyey? Ev guhe.
Bu nədir? Bu qulaqdır.
Что это? Это ухо.
What is it? It is an ear.

Ûû

bilûr

Ev çiyey? Ev bilûre.
Bu nədir? Bu tütəkdir.
Что это? Это свирель.
What is it? It is a pipe.

brûsk

Ev çiyey? Ev brûske.
Bu nədir? Buıldır.
Что это? Это молния.
What is it? It is a lightning.

Vv

çav

Ev çiyey? Ev çave.
Bu nədir? Bu gözdür.
Что это? Это глаз.
What is it? It is an eye.

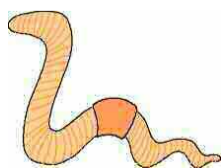
keVc

Ev çiyey? Ev keVoke.
Bu nədir? Bu göyərçindir.
Что это? Это голубь.
What is it? It is a pigeon.

gul

Ev çiyey? Ev gule.
Bu nədir? Bu güldür.
Что это? Это цветы.
What is it? It is a flower.

kurm

Ev çiyey? Ev kurme.
Bu nədir? Bu qurddur.
Что это? Это червяк.
What is it? It is a worm.

çûk

Ev çiyey? Ev çûke.
Bu nədir? Bu quşdur.
Что это? Это птица.
What is it? It is a sparrow.

dupişk

Ev çiyey? Ev dupişke.
Bu nədir? Bu əqrəbdir.
Что это? Это скорпион.
What is it? It is a scorpion.

bivir

Ev çiyey? Ev bivire.
Bu nədir? Bu baltadır.
Что это? Это топор.
What is it? It is an axe.

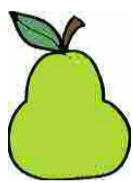

berçavik

Ev çiyey? Ev berçavike.
Bu nədir? Bu eynəkdir.
Что это? Это очки.
What is it? It is glasses.

LÜĞƏTLİ ƏLİFBA-ALFABÊYA BI FERHENG

Hh

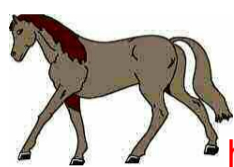
hirmê

hirç

Ev çîye? Ev hirmêye.
Bu nêdir? Bu armuddur.
Что это? Это груша.
What is it? It is a pear.

Ev çîye? Ev hirçe.
Bu nêdir? Bu ayıdır.
Что это? Это медведь.
What is it? It is a bear.

hesp

Ev çîye? Ev hespe.
Bu nêdir? Bu atdır.
Что это? Это лошадь.
What is it? It is a horse.

hêştir

Ev çîye? Ev hêştire.
Bu nêdir? Bu dævêdir.
Что это? Это верблюд.
What is it? It is a camel.

li

dil

Ev çîye? Ev dile.
Bu nêdir? Bu ürəkdir.
Что это? Это сердце.
What is it? It is a heart.

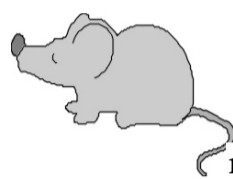
lepik

Ev çîye? Ev lepîke.
Bu nêdir? Bu əlcəkdir.
Что это? Это перчатки.
What is it? It is gloves.

ling

Ev çîye? Ev lînge.
Bu nêdir? Bu qıçdır.
Что это? Это нога.
What is it? It is a leg.

mişk

Ev çîye? Ev mişke.
Bu nêdir? Bu siçandır.
Что это? Это мышь.
What is it? It is a mouse.

îi

dîk

Ev çîye? Ev dîke.
Bu nêdir? Bu xoruzdur.
Что это? Это петух.
What is it? It is a cock.

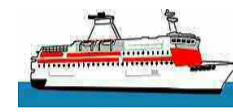
îsot

Ev çîye? Ev îsote.
Bu nêdir? Bu bibardır.
Что это? Это перец.
What is it? It is a pepper.

gustîl

Ev çîye? Ev gustîle.
Bu nêdir? Bu üzükdür.
Что это? Это кольцо.
What is it? It is a ring.

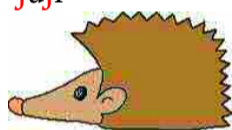

keştî

Ev çîye? Ev keştîye.
Bu nêdir? Bu gəmidir.
Что это? Это пароход.
What is it? It is a ship.

Jj

jûjî

Ev çîye? Ev jûjîye.
Bu nêdir? Bu kirpidir.
Что это? Это ёжик.
What is it? It is a hedgehog.

roj

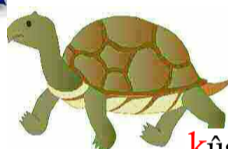
Ev çîye? Ev roje.
Bu nêdir? Bu günəşdir.
Что это? Это солнце.
What is it? It is the sun.

Kk

birek

Ev çîye? Ev bireke.
Bu nêdir? Bu mişardır.
Что это? Это пила.
What is it? It is a saw.

kûsî

Ev çîye? Ev kûsiye.
Bu nêdir? Bu bağadır.
Что это? Это черепаха.
What is it? It is a tortoise.

lêv

Ev çîye? Ev lêve.
Bu nêdir? Bu dodaqdır.
Что это? Это губы.
What is it? It is a lip.

lîmor

Ev çîye? Ev lîmore.
Bu nêdir? Bu limondur.
Что это? Это лимон.
What is it? It is a lemon.

rojname

Ev çîye? Ev rojnameye.
Bu nêdir? Bu qəzetdir.
Что это? Это газета.
What is it? It is a newspaper.

kevjal

Ev çîye? Ev keviale.
Bu nêdir? Bu xərcəngdir.
Что это? Это краб.
What is it? It is a crayfish.

kund

Ev çîye? Ev kunde.
Bu nêdir? Bu bayquşdur.
Что это? Это сова.
What is it? It is an owl.

kevçî

Ev çîye? Ev kevçîye.
Bu nêdir? Bu qaşıqdır.
Что это? Это ложка.
What is it? It is a spoon.

xezal

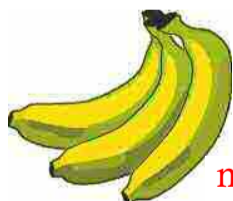
Ev çîye? Ev xezale.
Bu nêdir? Bu seyrandır.
Что это? Это джейран.
What is it? It is a deer.

kûlî

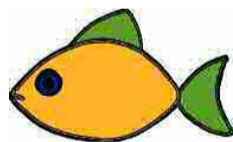
Ev çîye? Ev kûliye.
Bu nêdir? Bu çəyirtkədir.
Что это? Это саранча.
What is it? It is a grasshopper.

Mm

mûz

Ev çîye? Ev mûze.
Bu nêdir? Bu banandır.
Что это? Это банан.
What is it? It is a banana.

masî

Ev çîye? Ev masîye.
Bu nêdir? Bu balıqdır.
Что это? Это рыба.
What is it? It is fish.

Nn

nan

Ev çîye? Ev nane.
Bu nêdir? Bu çörəkdir.
Что это? Это хлеб.
What is it? It is bread.

trên

Ev çîye? Ev trêne.
Bu nêdir? Bu qatardır.
Что это? Это поезд.
What is it? It is a train.

hûrbivîn

Ev çîye? Ev hûrbivîne.
Bu nêdir? Bu zərrəbindir.
Что это? Это лупа.
What is it? It is a magnifying-glass.

reng

Ev çîye? Ev reŋge.
Bu nêdir? Bu boyadır.
Что это? Это краска.
What is it? It is a colour.

Oo

ode

Ev çîye? Ev Odeye.
Bu nêdir? Bu otaqdır.
Что это? Это комната.
What is it? It is a room.

otobûs

Ev çîye? Ev Otobûse.
Bu nêdir? Bu avtobusdur.
Что это? Это автобус.
What is it? It is a bus.

gamêş

Ev çîye? Ev gamêşe.
Bu nêdir? Bu camışdır.
Что это? Это буйвол.
What is it? It is a buffalo.

meymûn

Ev çîye? Ev meymûne.
Bu nêdir? Bu meymundur.
Что это? Это обезьяна.
What is it? It is a monkey.

sol

Ev çîye? Ev sole.
Bu nêdir? Bu ayaqqabıdır.
Что это? Это обувь.
What is it? It is a shoe.

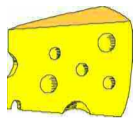

top

Ev çîye? Ev tOpe.
Bu nêdir? Bu topdur.
Что это? Это мяч.
What is it? It is a bool.

LÜĞƏTLİ ƏLİFBA-ALFABÊYA BI FERHENG

Pp

penîr

Ev çiyey? Ev penîre.
Bu nədir? Bu pendirdir.
Что это? Это сыр.
What is it? It is a cheese.

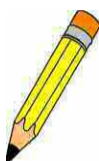
pîvaz

Ev çiyey? Ev pîvaze.
Bu nədir? Bu soğandır.
Что это? Это лук.
What is it? It is an onion.

perçemek

Ev çiyey? Ev perçemeke.
Bu nədir? Bu yarasadır.
Что это? Это летучая мышь.
What is it? It is a bat.

pênûs

Ev çiyey? Ev pênûse.
Bu nədir? Bu qələmdir.
Что это? Это карандаш.
What is it? It is a pencil.

Qq

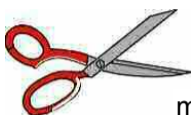

beq

Ev çiyey? Ev beqe.
Bu nədir? Bu qurbağadır.
Что это? Это лягушка.
What is it? It is a frog.

Ev çiyey? Ev qaze.
Bu nədir? Bu qazdır.
Что это? Это гусь.
What is it? It is a goose.

meqes

Ev çiyey? Ev meqese.
Bu nədir? Bu qaçıdır.
Что это? Это ножницы.
What is it? It is a scissors.

portqal

Ev çiyey? Ev portqale.
Bu nədir? Bu portaqaldır.
Что это? Это апельсин.
What is it? It is an orange.

Rr

şêr

Ev çiyey? Ev şêre.
Bu nədir? Bu şirdir.
Что это? Это лев.
What is it? It is a lion.

kêwrîşk

Ev çiyey? Ev kêwrîşke.
Bu nədir? Bu dovşandır.
Что это? Это зайца.
What is it? It is a rabbit.

tîr

Ev çiyey? Ev tîre.
Bu nədir? Bu oxdur.
Что это? Это стрела.
What is it? It is an arrow.

rovî

Ev çiyey? Ev roviye.
Bu nədir? Bu tülküdür.
Что это? Это лиса.
What is it? It is a fox.

Ss

sêv

Ev çiyey? Ev sêve.
Bu nədir? Bu almadır.
Что это? Это яблоко.
What is it? It is an apple.

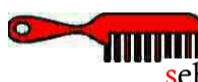
stêrk

Ev çiyey? Ev stêrke.
Bu nədir? Bu ulduzdur.
Что это? Это звезды.
What is it? It is a star.

şûr

Ev çiyey? Ev şûre.
Bu nədir? Bu qılıncdır.
Что это? Это меч.
What is it? It is a sword.

şeh

Ev çiyey? Ev şeye.
Bu nədir? Bu daraqdır.
Что это? Это гребешок.
What is it? It is a comb.

tîr

Ev çiyey? Ev tiriye.
Bu nədir? Bu üzumdür.
Что это? Это виноград.
What is it? It is a grape.

tûtî

Ev çiyey? Ev tûtîye.
Bu nədir? Bu tutuqşudur.
Что это? Это попугай.
What is it? It is a parrot.

se

Ev çiyey? Ev seye.
Bu nədir? Bu itdir.
Что это? Это собака.
What is it? It is a dog.

sêvike

Ev çiyey? Ev sêvike.
Bu nədir? Bu kartofdur.
Что это? Это картофель.
What is it? It is a potato.

şîr

Ev çiyey? Ev şîre.
Bu nədir? Bu süddür.
Что это? Это молоко.
What is it? It is a milk.

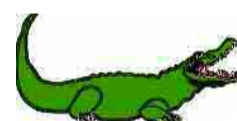
şûşe

Ev çiyey? Ev şûşeye.
Bu nədir? Bu şüşədir.
Что это? Это стекло.
What is it? It is a glasses.

pirtûk

Ev çiyey? Ev pirtûke.
Bu nədir? Bu kitabdır.
Что это? Это книга.
What is it? It is a book.

tîmsal

Ev çiyey? Ev tîmsahe.
Bu nədir? Bu timsahdır.
Что это? Это крокодил.
What is it? It is a crocodile.

Uu

utî

Ev çiyey? Ev utiye.
Bu nədir? Bu ütüdür.
Что это? Это утюг.
What is it? It is an iron.

guh

Ev çiyey? Ev guhe.
Bu nədir? Bu qulaqdır.
Что это? Это ухо.
What is it? It is an ear.

Ûû

bilûr

Ev çiyey? Ev bilûre.
Bu nədir? Bu tütökdir.
Что это? Это свирель.
What is it? It is a pipe.

brûsk

Ev çiyey? Ev brûske.
Bu nədir? Bu ıldırımır.
Что это? Это молния.
What is it? It is a lightning.

Vv

çav

Ev çiyey? Ev çave.
Bu nədir? Bu gözdür.
Что это? Это глаз.
What is it? It is an eye.

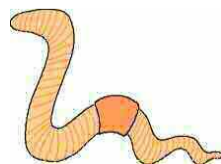
keVc

Ev çiyey? Ev keVoke.
Bu nədir? Bu göyərçindir.
Что это? Это голубь.
What is it? It is a pigeon.

gul

Ev çiyey? Ev gule.
Bu nədir? Bu güldür.
Что это? Это цветы.
What is it? It is a flower.

kurm

Ev çiyey? Ev kurme.
Bu nədir? Bu qurddur.
Что это? Это червяк.
What is it? It is a worm.

çûk

Ev çiyey? Ev çûke.
Bu nədir? Bu quşdur.
Что это? Это птица.
What is it? It is a sparrow.

dupişk

Ev çiyey? Ev dupişke.
Bu nədir? Bu əqrəbdır.
Что это? Это скорпион.
What is it? It is a skorpion.

bivir

Ev çiyey? Ev bivire.
Bu nədir? Bu baltadır.
Что это? Это топор.
What is it? It is an axe.

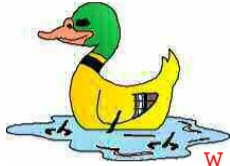

berçavik

Ev çiyey? Ev berçavike.
Bu nədir? Bu eynəkdir.
Что это? Это очки.
What is it? It is glasses.

LÜĞƏTLİ ƏLİFBA-ALFABÊYA BI FERHENG

Ww

w erdek

Ev çîye? Ev werdeke.
Bu nêdir? Bu ökdêkdir.
Что это? Это утка
What is it? It is a duck.

wêne

Ev çîye? Ev wêneye.
Bu nêdir? Bu şêkildir.
Что это? Это картина
What is it? It is a map.

ew r

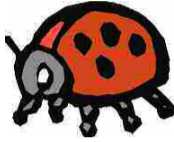
Ev çîye? Ev ewre.
Bu nêdir? Bu buluddur.
Что это? Это туча.
What is it? It is a cloud.

kew

Ev çîye? Ev kewe.
Bu nêdir? Bu kêklîkdir.
Что это? Это цесарка
What is it? It is a partridge.

Xx

xalxalok

Ev çîye? Ev xalxaloke.
Bu nêdir? Bu arabüzêndir.
Что это?
Это божья коровка.
What is it? It is a lady-bird.

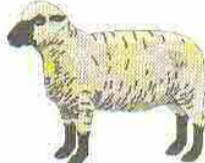
xanî

Ev çîye? Ev xanîye.
Bu nêdir? Bu evdir.
Что это? Это дом.
What is it? It is a home.

xaç

Ev çîye? Ev xaç e.
Bu nêdir? Bu xaçdır.
Что это? Это крест.
What is it? It is a cross.

berx

Ev çîye? Ev berxe.
Bu nêdir? Bu quzudur.
Что это? Это баран.
What is it? It is a sheep.

Yy

xîyar

Ev çîye? Ev xîyare.
Bu nêdir? Bu xiyardır.
Что это? Это огурец.
What is it?
It is a cucumber.

heyve

Ev çîye? Ev heyve.
Bu nêdir? Bu aydır.
Что это? Это луна.
What is it? It is a moon.

1

yek

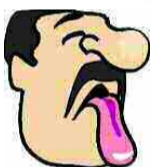
Ev çîye? Ev yeke.
Bu nêdir? Bu birdir.
Что это? Это единица.
What is it? It is a one.

çiya

Ev çîye? Ev çiyaye.
Bu nêdir? Bu dağdır.
Что это? Это горы.
What is it? It is a mountair.

Zz

ziman

Ev çîye? Ev zimane.
Bu nêdir? Bu dildir.
Что это? Это язык.
What is it? It is a tongue.

zengil

Ev çîye? Ev zengile.
Bu nêdir? Bu zengdir.
Что это? Это звонок.
What is it? It is a bell.

zerik

Ev çîye? Ev zerike.
Bu nêdir? Bu vedrêdir.
Что это? Это ведро.
What is it? It is a bucket.

derzi

Ev çîye? Ev derziye.
Bu nêdir? Bu iynêdir.
Что это? Это игла.
What is it? It is a needle.

ALFABÊ

KURDÎ

Azerî

N b/s	KURDÎ		Azerî	DİKARÎ BIXWÎNÎ
	ya bi tîpên latinî	ya bi tîpên kirîlî	Latinî	
1	Aa	Aa	Aa	Artêş, armanc, av, agir, azadî, adar, azerî, aram, artêş,
2	Bb	Бб	Bb	Bazîd, beran, berf, Baran, ba, bahoz, berbang, bedew, berx
3	Cc	Цц	Cc	Cûdî, cêr, ceş, Decle, Cefer, Cemîl, cêv, Cello,
4	Çç	Чч	Çç	Çekdar, çem, çar, çepik, çav, çeleng, çil,
5	Dd	Дд	Dd	Dayîk, dewr, dar, dest, Dara, dû, deh, defter, don, dîwar, dinê
6	Êê	Ee	Ee	Êlnûr, êvar, êzîng, êş, êlek, Êldar,
7	Ee	Яя	Əə	Enî, ewr, erê, Ewreman, Elî, elek, Elegez, Erzurum,
8	Ff	Фф	Ff	Ferat, frtone, Fariz, fil, fûtbol, Ferman, Firat, Fatma
9	Gg	Гг	Gg	Gerîlla, Gebar, genim, gellî, germ, golig, gore, goh
10	Hh	Нн	Hh	Hewlêr, havîn, hirç hêsir, hewar, havîn, hurmê, hesp
11	Îî	Ии	Ii	Îsal, îni, bîr, pîr, sîr, Îdrîs, Îsa, îcar, valî, Îbrahîm, Îran
12	Ii	Ьь	Iı	Kirin, birin, firîn, kirîn, Miraz, mirin, minminîk,
13	Jj	Жж	Jj	Jîyan, jûjî, Nûjîn, jor, jêr, jehr, jale, jajik, Janna,
14	Kk	Кк	Kk	Kurdistan, karker, kevan, Kemal, Kerkuk, Kerem, kelem
15	Ll	Лл	Ll	Lûr, legleg, gul, bilbil, dil, Laliş, Lêyla, lazim, lempe, limon
16	Mm	Мм	Mm	Mîdîa, merd, mêr, mêvan, masî, meş, Misir,
17	Nn	Нн	Nn	Nan, nêrî, nig, Nîva, neví, ner, nav, nas, hinar, Hesên,
18	Oo	Оо	Oo	Osê, Oskan, dor, sor, Oric, ode, orxan, Oslo, Duhok
19	Pp	Пп	Pp	Par, piling, pîr, pola, pis, Paşa, Perîşan, pitî, petek, perçe
20	Qq	Qq	-	Quling, qawe, qîr, qelem, qaîş, qat, qeysî, Qasim, qesir, qend
21	Rr	Рр	Rr	Ro, Rostem, zer, ber, gerîlla, reş, ru, rast, ram, aram, zirav
22	Ss	Сс	Ss	Serok, Sîpan, Sencar, sêv, sor, sût, serî, saz, serbaz, Sefer, sê
23	Şş	Шш	Şş	Şoreş, şev, şe, şene, şêr, şûr, şapik, şalik, şîrîn, sekir, şewaq
24	Tt	Тт	Tt	Tîr, tîrêj, tam, tas, tî, tendûr, Temam, temaşe, tîfing, top,
25	Ûû	Уу	Uu	Kûr û dûr, pênuş, hûr, şûr, nûr, bûyîn, çûyîn, bûyar
26	Uu	Юю	Ûü	Gul, sur, dudu, guh, buhur, kurd, Kurdistan, guhdar, nuh
27	Vv	Вв	Vv	Vala, vrvêşî, vira, vîalî, av, valî, vajî, Vagîf, Van, vala, eva
28	Ww	Ww	-	War, welat, Wecîh, weşandin, Xwedê, Wezîr, Wekîl, walî
29	Xx	Хх	Xx	Xiyal, xewn, xanî, xurtî, Xelîl, xalo, xatî, Xalid, xaç, xêr, xas
30	Yy	Йй	Yy	Yasin, Yusif, Yagub, Yasemen, yeqîn, Yehya, yarmarka
31	Zz	Зз	Zz	Zozan, zer, zêr, zor, zengil, zend, zîv, zelal, Zîver, zêytûn

Отряды иракских шиитов атаковали американскую военную базу в Сирии

Вооруженные отряды шиитов, входящих в движение "Исламское сопротивление Ирака", атаковали военную базу США рядом с

нефтяным месторождением Эль-Омар в сирийской провинции Дейр-эз-Зор. Об этом сообщила радиостанция Sham FM. По ее информации, на территории военного объекта раздалось по меньшей мере три взрыва. По свидетельству очевидцев, шиитские бойцы, которые воюют на стороне сирийской армии, использовали беспилотники-камикадзе для нанесения ударов по американской базе. 27 октября обстрелу дважды подвергалась военная база США и западной коалиции в сирийском пограничном городе Эт-Танф.

Ранее представитель шиитского движения Джаафар аль-Хусейни заявил, что его бойцы "окажут поддержку палестинским и ливанским братьям, усилив свои удары по Израилю и американским объектам в регионе".

Лидеры Курдистана поздравляют нового спикера иракского парламента

Президент "Демократической партии Курдистана" (ДПК) Масуд Барзани 1 ноября провел телефонный разговор с недавно избранным спикером иракского парламента Махмудом Аль-Машхадани.

Согласно заявлению его офиса, Барзани выразил свою поддержку и поздравил Аль-Машхадани с избранием на пост спикера. В свою очередь, новый спикер парламента поблагодарил курдского лидера за его "поддержку и усилия по разрешению споров и содействию выборам спикера парламента".

"Во время телефонного разговора стороны подчеркнули важность рассмотрения и разрешения нерешенных вопросов, а также принятия законов и законодательных актов, которые отвечают интересам граждан Ирака всех его компонентов и способствуют разрешению разногласий в рамках иракского политического процесса", — говорится в заявлении.

Президент Курдистана Нечирван Барзани также поздравил Махмуда Аль-Машхадани с избранием, выразив оптимизм в отношении новой эры сотрудничества и партнерства между политическими силами Ирака.

В официальном заявлении Барзани охарактеризовал избрание Аль-Машхадани как "позитивный шаг к укреплению сотрудничества в политической, административной и законодательной сферах", подчеркнув, что это развитие "может проложить путь к единому подходу в управлении делами Ирака".

"Мы уверены, что эти выборы представляют собой конструктивный шаг к новому этапу сотрудничества и коллективных усилий политических сил по управлению политической, административной и законодательной деятельностью страны", — заявил Барзани.

Президент Барзани также выразил надежду на то, что руководство Аль-Машхадани будет способствовать укреплению национальной солидарности, призывая всех политических деятелей стремиться к благополучию страны и служению ее разнообразным общинам.

"Мы ожидаем, что парламент Ирака продолжит эффективно выполнять свои законодательные обязанности, продвигая правовую базу страны и отвечая чаяниям граждан".

Барзани подчеркнул важность укрепления стабильности Ирака и обеспечения процветающего будущего для страны посредством конструктивной законодательной работы, подчеркнув роль парламента в поддержке этих целей.

Премьер-министр Курдистана Масрур Барзани также поздравил Махмуда аль-Машхадани с избранием на пост нового спикера парламента Ирака.

Во время телефонного разговора Аль-Машхадани подтвердил свою приверженность соблюдению конституции и решению давних проблем между Курдистаном и федеральным правительством.

Избрание Аль-Машхадани, состоявшееся 31 октября, произошло после почти года политического тупика и нескольких безуспешных попыток парламента принять решение. При поддержке шиитской "Координационной структуры", "Такаддум" и "Демократической партии Курдистана" он получил 181 голос из 329.

Масуд Барзани: курды-файлы - это символ жертвенности и стойкости

В воскресенье, 3 ноября, лидер "Демократической партии Курдистана" (ДПК) Масуд Барзани подчеркнул свое уважение к "жертвам и национальному духу" курдов-файлы, назвав их "ярким примером угнетения и преследования".

Согласно заявлению офиса Барзани, лидер ДПК встретился с несколькими деятелями курдов-файлы и представителями ассоциаций и организаций на курорте Саладин в Эрбиле, столице региона Курдистан.

Прибывшая делегация проинформировала Барзани о проблемах и препятствиях, с которыми сталкиваются курды-файлы, включая "лишение прав и идентичности, а также долгосрочные последствия пыток, перемещения и шовинистической политики, проводимой бывшим режимом Ирака".

Делегация выразила благодарность Барзани за "его постоянную защиту прав курдов-файлы и за его усилия по решению их проблем и восстановлению и укреплению их прав", — говорится в заявлении.

Барзани поблагодарил деятелей и представителей организаций и ассоциаций курдов-файлы, выразил свою признательность за их позицию и подчеркнул, что курды-файлы являются "символом

курдского национализма и жертвенности, а также ярким примером несправедливости и преследований, практикуемых в отношении курдского народа". Он подчеркнул, что они столкнулись с "несправедливостью из-за своей национальной идентичности, что привело к перемещению и лишениям". Более того, он повторил, что не пожалеет усилий для поддержки всех прав и требований курдов-файлы.

Курды-файлы, этническая группа, исторически проживающая вдоль гор Загрос на границе Ирака и Ирана, сейчас в основном проживает в Багдаде и восточном Ираке, включая Диялу, Васит, Майсан, Басру, а также в регионе Курдистан. Во время

почти 30-летнего правления Саддама Хусейна пропали без вести тысячи молодых файлы, многие из них, как предполагается, умерли в заключении или были казнены и похоронены в братских могилах.

В конце 1970-х и начале 1980-х годов режим партии "Баас" начал систематическую кампанию против файлы, лишая их гражданства и конфискуя их имущество. При президентах Ахмеди Хасане аль-Бакре и Саддаме Хусейне файлы подвергались депортации, арестам и казням.

В 2010 году Верховный уголовный суд Ирака официально признал эти действия геноцидом после 44 слушаний, которые начались в 2008 году.

Израиль наращивает готовность к отражению возможного удара Ирана

Армия обороны Израиля (ЦАХАЛ) продолжает повышать уровень боеготовности в ожидании возможного ответа Ирана на израильский удар по иранским военным объектам 26 октября, сообщает The Jerusalem Post.

"Повышение бдительности включает ежедневные оценки ситуации во всех подразделениях Генштаба ЦАХАЛ, в том числе в командовании тыла. Были активизированы усилия по сбору разведывательной информации с использованием различных методов, в которых задействовано все разведывательное сообщество", — пишет издание.

Оно отмечает, что "израильские военно-воздушные силы находятся в состоянии повышенной готовности, уделяя особое внимание

своим системам управления и противовоздушной обороны".

"Присутствие в Израиле сотен американских солдат, эксплуатирующих систему противоракетной обороны THAAD, подчеркивает тесное сотрудничество между Армией обороны Израиля и силами США, дислоцированными здесь", — провидит газета слова заместителя начальника Генштаба ЦАХАЛ Амира Барама.

The Jerusalem Post между тем сообщила, что, несмотря на различные сообщения в неизраильских СМИ, подтвержденной информации о точных сроках принятия Ираном ответных мер нет. Они считают, что Иран "все еще рассматривает варианты возмездия и оценивает масштаб своих ответных действий", в том числе

нанесение ударов из Сирии, Йемена или Ирака. Сотрудники израильской службы безопасности не исключают возможных попыток Ирана нанести удар по высокопоставленным чиновникам как внутри Израиля, так и за рубежом.

В то же время, по мнению собеседников газеты, Тегеран, вероятно, тщательно взвешивает предупреждения Вашингтона, проверяя пределы возможного, особенно в период президентских выборов в США.

"Нападение Ирана на Израиль может повлиять на выборы в США, поскольку Израиль глубоко укоренился в политических сюжетах как демократических, так и республиканских кампаний", — сказал один из источников.

В минувшую субботу иранский лидер аятолла Али Хаменеи заявил, что США и Израиль поплатятся за политику в отношении Ирана, их ждет "сокрушительный удар".

Президент Ирана Масуд Пезешкиан также заявил в воскресенье, что Тегеран не может оставить нападение Израиля без ответа. Однако, добавил он, "тип и интенсивность ответа" могут измениться, если в секторе Газа и Ливане будет достигнуто прекращение огня.

Премьер-министр Барзани выразил соболезнования жертвам наводнения в Испании

Премьер-министр Иракского Курдистана Масрур Барзани выразил скорбь в связи с

наводнениями на юге Испании, в результате которых погибли десятки людей.

"Я опечален разрушительными внезапными наводнениями на юге Испании. Мои мысли с жертвами, их семьями и народом Испании в это трудное время", — написал премьер-министр Барзани в X.

Испания только что пережила самые смертоносные за последние десятилетия наводнения. Стихийное бедствие обрушилось на средиземноморский город Валенсия, расположенный к югу от Барселоны, и известный своими пляжами, цитрусовыми садами и местом рождения культового блюда из риса — паэльи.

Сильные штормы во вторник вызвали сильное наводнение в некоторых частях южной и восточной Испании. Метеорологи сообщили, что в некоторых районах Валенсии за восемь часов выпало годовое количество осадков, что нанесло значительный ущерб фермам в регионе, который производит почти две трети цитрусовых в Испании.

Испания, все еще восстанавливающаяся после сильной засухи и рекордно высоких температур в последние годы, столкнулась с ростом экстремальных погодных явлений. Ученые предполагают, что длительные засушливые условия, усугубленные изменением климата, делают землю менее способной поглощать большие объемы воды, что способствует возникновению наводнений.

ЦАХАЛ заявила о готовности к иранскому удару

Удары Израиля по военным объектам Ирана 26 октября обеспечили более широкую

свободу действий израильской авиации в иранском воздушном пространстве, при этом еврейское государство готово к расширению эскалации со стороны Исламской Республики, заявила "Известиям" заместитель пресс-секретаря Армии обороны Израиля (ЦАХАЛ) Элла Вавия.

"Мы атаковали их ракетные комплексы "земля-воздух" и силы ПВО, которые ограничивали свободу израильской авиации в Иране. Можно говорить о том, что теперь у Израиля более широкая свобода действий в воздушном пространстве Ирана", — подчеркнула она. По ее словам, атака осуществлялась с территорий, находящихся на расстоянии, превышающем 1,6 тыс. км, от целей. "Если Иран продолжит толкать регион к эскалации, у нас максимальная готовность как к атаке, так и к обороне. Мы проводим постоянную оценку ситуации", — добавила Вавия.

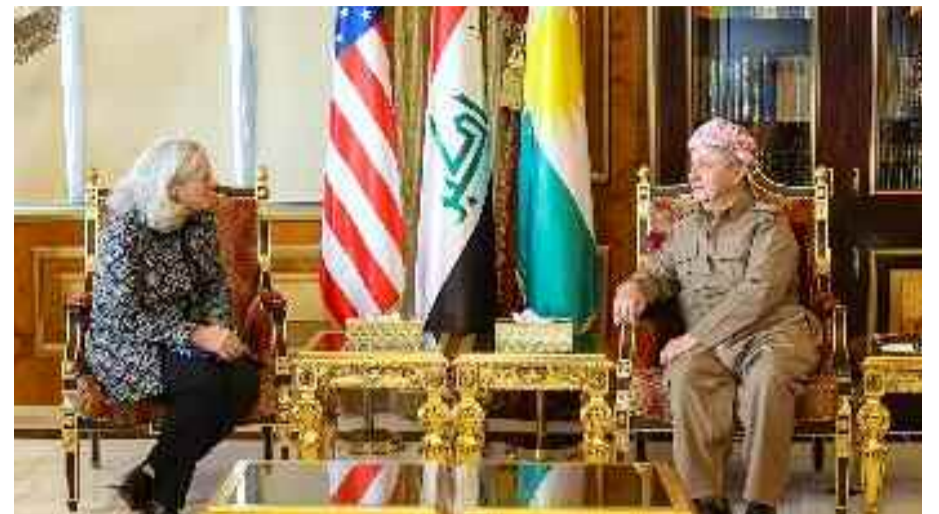
Президент ДПК и посол США обсудили формирование нового правительства

4 ноября лидер "Демократической партии Курдистана" (ДПК) Масуд Барзани сообщил, что ДПК сформировала команду для переговоров с другими партиями о формировании десятого кабинета правительства Курдистана и определении его повестки дня.

Согласно заявлению офиса Барзани, глава ДПК встретился с послом США в Ираке Алиной Л. Романовски на курорте Саладин. На встрече также присутствовал Стив Битнер, генеральный консул США в Эрбиле.

"Во время встречи посол Романовски поздравила президента Барзани с успешными парламентскими выборами Курдистана, состоявшимися 20 октября. Она высоко оценила демократическое и мирное проведение выборов, особенно с учетом региональной напряженности, и сказала, что это мероприятие продемонстрировало положительный имидж Курдистана для всего мира", — говорится в заявлении.

Президент ДПК выразил бла-

годарность международному сообществу и Высшей Независимой избирательной комиссии Ирака (ИНЕС) "за их значительную роль в обеспечении успеха выборов, несмотря на некоторые технические проблемы".

Он также обсудил шаги по формированию нового правительства в курдском регионе и текущие переговоры между политическими партиями, отметив, что "ДПК сформировала команду для переговоров с другими партиями о создании ново-

го правительства и определении его повестки дня, подчеркнув, что ДПК не имеет "вето" в отношении любой политической группы".

"На встрече также были освещены политическая ситуация и ситуация с безопасностью в регионе, а также последние события на Ближнем Востоке", стороны "также обменялись мнениями о политическом процессе в Ираке и выборах нового спикера парламента Ирака", — говорится в заявлении.

Лидер МНР повторяет предложение освободить Оджалана

5 ноября Девлет Бахчели, лидер турецкой "Партии националистического движения" (МНР), повторил свое предложение об освобождении Абдуллы Оджалана, заключенного в тюрьму лидера "Рабочей партии Курдистана" (РПК), при условии, что он призывает к разоружению РПК и прекращению деятельности группы.

Замечания Бахчели, которые вызвали как поддержку, так и негативную реакцию, были сосредоточены на продолжающейся борьбе с терроризмом и необходимости политической ясности в отношении прокурорской "Партии демократических регионов" (DEM).

"Я настаиваю на своем предложении", — сказал Бахчели законодателям МНР в турецком парламенте, ссылаясь на свое предложение, сделанное в прошлом месяце, о том, чтобы Оджалану разрешили выступить перед парламентом, где он мог бы призвать членов РПК сложить оружие.

Это предложение стало горячей темой в Турции, и многие подвергают сомнению его осуществимость и последствия для усилий по борьбе с терроризмом. Бахчели давно выступает за жесткую позицию правительства по борьбе с терроризмом, тесно взаимодействуя с правящей "Партией справедливости и развития" (АКР) в рамках "Народного

альянса".

Предложение лидера МНР подверглось критике, особенно со стороны крайне правых

Он повторил свое требование, чтобы Оджалан, если он действительно стремится к миру, выступил в турецком

националистов, которые утверждают, что Бахчели идет на компромисс в отношении принципов своей партии. Однако президент Турции Реджеп Тайип Эрдоган выразил поддержку инициативе Бахчели, назвав ее "историческим окном возможностей" для решения давней проблемы терроризма РПК. Поддержка Эрдогана придала политический вес позиции лидера МНР.

Во вторник Бахчели занял более решительную позицию, подчеркнув неизменную поддержку МНР антитеррористическим усилиям Турции. "Терроризм будет искоренен. Мы едины на этом фронте; мы едины с нашими курдскими братьями", — заявил Бахчели, имея в виду курдское население.

парламенте и официально объявил о роспуске РПК.

Бахчели также упомянул партию DEM, которая, как полагают, связана с РПК, призвав ее прояснить свою позицию по терроризму. "Они должны принять решение и отказаться от любого подхода, который колеблется между поддержкой терроризма и участием в политике", — заявил Бахчели, призвав DEM продемонстрировать свою позицию.

В отдельном сообщении Бахчели затронул спор вокруг увольнения мэров, обвиненных в связях с РПК. Он защитил этот шаг, заявив, что никто не стоит выше закона и что мэры будут восстановлены в должности после завершения юридического процесса.

ДИПЛОМАТ

№ 41 (601) 01 - 07 ноябрь 2024-год ОБЩЕСТВЕННО-ПОЛИТИЧЕСКАЯ ГАЗЕТА

Лидер ДПК обсудил глобальные последствия выборов в США с послом Великобритании

6 ноября лидер "Демократической партии Курдистана" (ДПК) Масуд Барзани встретился с послом Великобритании в Ираке Стивеном Хитченом, а также с британским консулом в Эрбиле Эндрю Бизли. Согласно заявлению офиса Барзани, во время встречи посол поздравил Барзани с "успешными парламентскими

выборами в Курдистане, состоявшимися в октябре, на которых была высокая явка избирателей и которые прошли в спокойной и безопасной обстановке".

Барзани также выразил свою благодарность народу Курдистана за их "активное участие в избирательном процессе, продемонстрировав-

шее их приверженность демократическим принципам".

В ходе встречи также обсуждались текущие переговоры по формированию следующего Регионального правительства Курдистана. Барзани повторил, что его партия "не накладывает ограничений ни на одну группу в отношении формирования правительства", подчеркнув важность "единого региона Курдистан с единым парламентом, единым правительством и едиными силами пешмерга".

Лидеры также обменялись мнениями о прошедших в США президентских выборах и их ожидаемом влиянии на глобальные и региональные проблемы.

Кроме того, они обсудили политический климат в Ираке, включая выборы нового спикера иракского парламента.

Группа ополченцев заявляет о праве Ирана атаковать Израиль из Ирака

Проиранская группа ополченцев "Нуджаба", которая является частью иракского ополчения, заявила, что готова сотрудничать с Ираном в

ответе Израилю и сделает все возможное, чтобы поддержать Тегеран в атаке на Израиль. Член политического бюро движения "Нуджаба" Хайдер Лами сообщил ливанским СМИ, что израильтяне пересекли воздушное пространство Ирака и нарушили международное право, когда атаковали Иран. Он также обвинил США в помощи Израилю в его атаках на Иран две недели назад. "Исламская Республика Иран имеет право атаковать Израиль из любой точки Ирака и поражать его цели", — предупредил Лами.

"Иракское исламское сопротивление является частью возглавляемого Ираном фронта сопротивления, поэтому движение "Нуджаба" провело все приготовления и скоординировалось с Ираном, чтобы ответить Израилю в нужное время и в

нужном месте", — заявил Лами.

"Израильские угрозы не пугивают иракский фронт сопротивления, поэтому они не прекратят свои атаки на Израиль и будут атаковать чувствительные районы в Израиле с помощью современных беспилотников", — добавил Лами. "В нынешней ситуации приоритетом групп сопротивления является атака на Израиль, а затем на базы США, поскольку Израиль не понимает языка переговоров и дипломатии; поэтому против него необходимо применить силу и оружие", — сказал представитель "Нуджабы".

На прошлой неделе адмирал Али Фадави, заместитель командующего иранским "Корпусом стражей исламской революции" (КСИР), заявил, что Иран не оставял без ответа ни одну военную акцию на протяжении более 40 лет и способен разгромить все израильские силы за одну операцию. "Исламская Республика Иран ответит Израилю жестким и болезненным ответом", — предупредил Мохаммад Мохаммади Гульпаягани, директор канцелярии верховного лидера Али Хаменеи.

27 октября Израиль начал атаки на несколько военных баз в Иране в ответ на недавние иранские ракетные и беспилотные атаки на несколько городов и поселков в Израиле.

Официальный представитель вооруженных сил США сообщил "Associated Press", что они предупреждали об увеличении числа атак иракских ополченцев на Израиль и что Израиль, скорее всего, ответит на них.

Лидеры Курдистана поздравили Трампа

Президент Иракского Курдистана Нечирван Барзани выразил свои "самые теплые поздравления" избранному президенту США Дональду Трампу после его победы на выборах в США.

В посте на X Барзани заявил: "Я выражаю свои самые теплые поздравления президенту Дональду Трампу и избранному вице-президенту Дж. Д. Вэнсу с победой на выборах. Я с нетерпением жду совместной работы для дальнейшего укрепления нашего партнерства и углубления двусторонних связей между Курдистаном, Ираком и Соединенными Штатами".

Премьер-министр Курдистана Масрур Барзани также поздравил нового президента США.

В посте на X Барзани заявил: "Поздравляю... Я с нетерпением жду углубления партнерства между Курдистаном и Соединенными Штатами и совместной работы по продвижению мира и стабильности в регионе".

Дональд Трамп заявил о своей победе на президентских выборах в США 2024 года, объявив себя 47-м президентом, и получив на данный момент 267 из 270 голосов выборщиков, необходимых для победы. Его соперница Камала Харрис получила только 224.

Выступая перед сторонниками на своей часовой вечеринке во Флориде, Трамп поблагодарил избирателей, сказав: "Я хочу поблагодарить американский народ за исключительную честь быть избранным вашим 47-м президентом и вашим 45-м президентом". Трамп заявил, что он выиграл всенародное голосование. "Америка дала нам беспрецедентный и мощный мандат", — добавил он.

TƏSİSÇİ VƏ BAŞ REDAKTOR:

TAHİR SÜLEYMAN

İMTİYAZ Ü SERNİVİSAR:

TAHİR SİLƏMAN

УЧРЕДИТЕЛЬ И ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР:

TAXİR SULEYMAN

Tel: +994 50 352-33-18

Baş redaktorun müavini:

Tariyel Cəlil

Xüsusi müxbir:

Nofəl Ədalət

Региональный корреспондент:

Усуб Тейфур

Müəlliflərin mövqeyi ilə redaksiyanın mövqeyi üst-üstə düşməyə bilər.

Ünvan: Bakı şəhəri Az1040, küçə S.Mehmandarov ev 25, mənzil 17

Navnisan: Bakû Az1040, soqaq S.Mêhmandarov xani 25, mal-17

Адрес: Баку Az1040, улица С.Мехмандаров дом 25, кв.-17

Qəzet "Diplomat" qəzetinin bilgisayar mərkəzində yığılıb səhifələnilib və "Mətbuat" mətbəəsində çap olunmuşdur. e-mail: hewler@mail.ru

Şəhadətnamə: NƏŞ 005004966

BUSB-un Sabunçu rayon filiali

VÖEN 1800061582

H/h 438010000

Sifariş: 1500